RP 222/2018 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av fängelselagen, häktningslagen, tvångsmedelslagen och 6 kap. 13 § i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att fängelselagen och häktningslagen kompletteras med bestämmelser som innebär att Brottspåföljdsmyndigheten får behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde och ovanför det. För att ingripa ska man enligt förslaget kunna använda en teknisk anordning som stör den radiosignal som fordonet eller farkosten använder.

Det föreslås även preciseringar av tvångsmedelslagens och strafflagens bestämmelser om förstärkt reseförbud och häktningsarrest.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

_____

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL 1
INNEHÅLL 2
ALLMÄN MOTIVERING 4
1 INLEDNING 4
2 NULÄGE 4
2.1 Lagstiftning och praxis 4
2.1.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd 4
2.1.2 Användning av skydd som förhindrar spottning 8
2.1.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest 9
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU 9
2.2.1 EU-rätten 9
2.2.2 Sverige 10
2.2.3 Estland 10
2.2.4 Norge 11
2.2.5 Danmark 11
2.3 Bedömning av nuläget 11
2.3.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd 11
2.3.2 Användning av skydd som förhindrar spottning 12
2.3.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest 12
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN 14
3.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd 14
3.2 Användning av skydd som förhindrar spottning 16
3.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest 17
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER 18
4.1 Ekonomiska konsekvenser 18
4.2 Konsekvenser för myndigheterna 18
4.3 Samhälleliga konsekvenser 18
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN 19
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER 19
DETALJMOTIVERING 21
1 LAGFÖRSLAG 21
1.1 Fängelselagen 21
16 kap. **Granskning av fängelselokaler och fångar** 21
18 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel** 24
19 kap. **Anmälningar och lämnande av upplysningar** 25
1.2 Häktningslagen 25
11 kap. **Granskning av fängelselokaler och häktade** 25
13 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel** 25
1.3 Tvångsmedelslagen 25
2 kap. **Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest** 25
5 kap. **Reseförbud** 26
11 kap. **Särskilda bestämmelser** 27
1.4 Strafflagen 27
6 kap. **Om bestämmande av straff** 27
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER 27
3 IKRAFTTRÄDANDE 27
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING 27

LAGFÖRSLAG 33
Lag om ändring av fängelselagen 33
Lag om ändring av häktningslagen 35
Lag om ändring av tvångsmedelslagen 36
Lag om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen 39
BILAGOR 40
PARALLELLTEXT 40
Lag om ändring av fängelselagen 40
Lag om ändring av häktningslagen 44
Lag om ändring av tvångsmedelslagen 46
Lag om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen 50

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Användningen av olika slags obemannade fordon och farkoster har ökat under de senaste åren, i synnerhet användningen av modellflygplan och obemannade luftfartyg. Detta har blivit ett nytt säkerhetshot för fängelserna, eftersom dessa anordningar kan användas för att transportera otillåtna ämnen och föremål till fängelset. Sådan verksamhet har redan upptäckts i fängelserna. I takt med att anordningarna vinner terräng och blir billigare ökar också risken för att de ska användas på ett sätt som äventyrar säkerheten i fängelserna.

För Brottspåföljdsmyndigheten har det dock inte föreskrivits någon entydig behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför det. Enligt lagstiftningen är det möjligt att under vissa förutsättningar använda maktmedel för att stoppa fordon och farkoster av detta slag. Bestämmelserna medför ingen möjlighet att använda sådana tekniska anordningar som gör det möjligt att ingripa i radiosignalstyrda obemannade fordons och farkosters färd.

I denna proposition föreslås det att det i fängelselagen (767/2005) och häktningslagen (768/2005) föreskrivs om tillräcklig behörighet för Brottspåföljdsmyndigheten att ingripa i sådana obemannade fordons och farkosters verksamhet på ett fängelseområde som äventyrar säkerheten i fängelset. Med stöd av de föreslagna bestämmelserna ska Brottspåföljdsmyndigheten få använda tekniska anordningar med hjälp av vilka man kan upptäcka fordonen och farkosterna och ingripa i deras färd när det behövs.

Det föreslås dessutom att fängelselagens och häktningslagens bestämmelser om användning av fängsel preciseras så att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ska ha rätt att använda sig av en huva eller ett förband som avses förhindra spottning. Sådana redskap får inte användas med stöd av de nuvarande bestämmelserna. Förutsättningarna för användningen föreslås vara desamma som de förutsättningar som för närvarande gäller för användning av fängsel.

Bestämmelserna om förstärkt reseförbud och häktningsarrest i tvångsmedelslagen (806/2011) träder i kraft den 1 januari 2019. Under beredningen av ikraftträdandet av dessa tvångsmedel har det framkommit behov av att precisera bland annat de bestämmelser som gäller tidpunkten för inledande av tvångsmedlen, efterlysning och beslutanderätt.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Ökad användning av obemannade fordon och farkoster

I det finska luftrummet har antalet modellflygplan och obemannade luftfartyg ökat avsevärt under de senaste åren. I denna utveckling ingår civila, privata företag, myndigheter och andra aktörer. Obemannad luftfart avviker från traditionell luftfart först och främst i det att man inte utifrån luftfartygets position kan påvisa var den som styr luftfartyget befinner sig. Med tanke på säkerheten är det essentiellt att den som styr modellflygplanet eller luftfartyget kan nås och lokaliseras, för att myndigheterna vid behov ska kunna ge anvisningar eller ingripa i verksam-

heten. Det växande antalet anordningar och det att de som styr dem inte kan nås ökar hotet mot säkerheten.

För styrningen av obemannade luftfartyg kan man använda olika slags utrustning som lämpar sig för fjärrstyrning eller också kan luftfartygens flygrutter programmeras in på förhand. Av obemannade luftfartygs fjärrstyrningsutrustning och styr- och övervakningskontakter kan man bilda övergripande system med prestanda. Möjligheterna att utnyttja den nya tekniken är mycket vidsträckta. För närvarande upprättas styr- och videokontakten inom obemannad luftfart oftast digitalt. Vissa tillverkare använder ett WiFi-protokoll för överföring av data, och andra använder dataöverföringsprotokoll som de själva tagit fram. Utvecklingen av trådlösa nät påverkar också kapaciteten i luftfartygssystemens distanskontakt. Med dagens teknik kan man uppnå en klart längre bärvidd än tidigare, men frekvensregleringen begränsar de kommersiella aktörernas möjligheter att utveckla effekten i de anordningar som släpps ut på marknaden.

När dataöverföringen från obemannade luftfartyg i framtiden övergår till 4G- och 5G-nät, kan ett luftfartyg styras nästan varifrån som helst. Nätbolagen undersöker och utvecklar sina basstationer i 4G-mobilnäten så att deras bärvidd i vertikal riktning blir klart högre än nuvarande 50–75 meter. Dataöverföringens övergång till 4G- och 5G-nät samt förbättrad störningstålighet för dataöverföringen kommer i framtiden att göra det svårare att stoppa dessa anordningar. I de automatiska styrsystemen (autopiloterna) i obemannade luftfartyg och modellflygplan införs ständigt nya egenskaper. I de nyaste systemen kan ett luftfartyg fortfarande manövreras med autopilot, fastän en del av rotorerna har gått sönder eller lossnat. Dessutom kan luftfartygen styras i flock.

Även andra obemannade fordon och farkoster än luftfartyg och modellflygplan kan styras med motsvarande teknologi.

Olovlig användning av obemannade luftfartyg och andra obemannade fordon och farkoster kan bli ett hot mot fängelsesäkerheten. Man känner redan till fall där någon med hjälp av modellflygplan har försökt transportera otillåtna ämnen och föremål till fängelset. I takt med att det blir lättare att använda anordningar och i takt med att priserna sjunker kan det anses vara sannolikt att liknande försök att leverera otillåtna ämnen eller föremål till fängelserna kommer att öka.

Lagstiftning

Den allmänna trafiklagstiftningen

I luftfartslagen (864/2014) föreskrivs det allmänt om luftfart inom finskt territorium, också i fråga om modellflygplan och obemannade luftfartyg. Regelverket om luftfarten grundar sig i omfattande grad på internationella fördrag, praxis och EU-bestämmelser. Av bestämmelserna i luftfartslagen kan endast en del tillämpas på modellflygplan och obemannade luftfartyg. Trafiksäkerhetsverket Trafi har den 9 oktober 2015 utfärdat en föreskrift OPS M1-32 om flygning av fjärrstyrda luftfartyg och modellflygplan (den så kallade RPAS-föreskriften).

De områden där flygning är förbjuden eller inskränkt fastställs i statsrådets förordning om områden där luftfart är inskränkt (930/2014). Förordningen har utfärdats med stöd av 11 § i luftfartslagen. Genom förordning av statsrådet kan luftfart inskränkas eller förbjudas ovanför objekt och områden som är viktiga med tanke på statsledningen, försvaret, gränskontrollen, räddningsuppdrag eller beredskap. Med stöd av luftfartslagen har inga sådana bestämmelser utfärdats som skulle gälla flygrestriktionsområden enbart för modellflygplan eller obeman-

nade luftfartyg. Statsrådets förordning om områden där luftfart är inskränkt är tillämplig både på traditionell luftfart och på obemannad luftfart. Med stöd av bestämmelserna kan det inte meddelas flygförbud uttryckligen ovanför fängelseområden.

I luftfartslagen föreskrivs det också om förutsättningarna för att ingripa i ett luftfartygs färd. Enligt 167 § kan det på åtgärd av Trafiksäkerhetsverket Trafi eller flygkontrollen ingripas i ett luftfartygs färd när allmän ordning och säkerhet kräver det. Av skäl som är nödvändiga för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt för utförandet av räddningsuppgifter eller när säkerheten vid viktiga statliga evenemang ska tryggas kan en militärmyndighet eller polisen ingripa i ett luftfartygs färd. En gränsbevakningsman har motsvarande befogenhet när det gäller upprätthållande av gränssäkerheten och utförande av sjöräddningsuppdrag. Med stöd av bestämmelsen kan en behörig myndighet förbjuda ett luftfartyg att starta, beordra ett luftfartyg att landa, kräva identifiering, bestämma flygriktningen och flyghöjden eller på något annat sätt ingripa i luftfartygets färd. Om ett luftfartyg beordras att landa, ska den flygplats som anvisas för landningen vara lämplig för att den aktuella typen av luftfartyg ska kunna landa tryggt. Bestämmelsen ger inte Brottspåföljdsmyndigheten behörighet att ingripa i ett luftfartygs färd.

Även i övrigt främjas automatisering av trafiken i fråga om alla färdsätt, exempelvis genom att påverka regleringen. Bland annat när det gäller vägtrafik har den tekniska utvecklingen beaktats i den nya vägrafiklagen (729/2018) så att en vägtrafikant också är en person som för ett fordon utanför en väg. Lagen förutsätter inte att den som för fordonet är inne i fordonet.

Polislagen

Polisens uppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Bestämmelser om polisens befogenheter finns i polislagen (872/2011). Polislagen har inte några explicita bestämmelser om obemannad luftfart.

Enligt 2 kap. 11 § 1 mom. i polislagen har en polisman rätt att befalla att ett fordon ska stoppas, flytta ett fordon eller befalla att det ska flyttas, om det är motiverat för att fullgöra polisens uppgifter.

I 2 kap. 17 § i polislagen finns bestämmelser om polisens rätt att använda maktmedel. Enligt 1 mom. i den paragrafen får en polisman i tjänsteuppdrag använda maktmedel som behövs och kan anses försvarliga för att bryta motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, hindra att en frihetsberövad flyr, avlägsna ett hinder eller förhindra ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse. Frågan om maktmedlen kan försvaras ska bedömas utifrån hur viktigt och brådskande uppdraget är, motståndets farlighet, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Bestämmelsen berättigar polisen att ingripa även i modellflygplans och obemannade luftfartygs färd, om villkoren för att tillämpa paragrafen är uppfyllda.

När polisen med stöd av 2 kap. 17 § i polislagen använder maktmedel som behövs kan polisen använda de maktmedelsredskap som avses i 10 § 2 mom. i statsrådets förordning om polisen (1080/2013), det vill säga utöver vissa skjutvapen även övriga maktmedelsredskap vilkas egenskaper och verkningar då de används på behörigt sätt är lindrigare än skjutvapen. Polisstyrelsen har meddelat en föreskrift där de maktmedelsredskap som ingår i den sistnämnda gruppen har definierats.

Med stöd av 2 kap. 14 § i polislagen har en polisman rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om bland annat farliga föremål, om innehavaren med hänsyn till sin ålder, sitt berus-

nings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet. Också en del av ett föremål kan tas om hand för polisens räkning. Enligt 15 § i samma kapitel ska ett sådant föremål återlämnas till innehavaren utan dröjsmål och senast inom 14 dygn, om det inte före det exempelvis beslagtas. Bestämmelsen i 2 kap. 14 § i polislagen kan tillämpas också när det gäller modellflygplan och obemannade luftfartyg, om de övriga villkoren för att tillämpa paragrafen är uppfyllda.

Som bäst bereds sådana ändringar av polislagen som ska göra det möjligt att ingripa i modellflygplans och obemannade luftfartygs färd.

Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation

Lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014)) reglerar bland annat behandlingen av radiokommunikation och förmedlingsuppgifterna om den. Kommunikationsverket har också en uppgift som övervakare av att frekvenserna är störningsfria. Dessutom övervakar Kommunikationsverket radiokommunikationens konfidentialitet. Bestämmelserna i 136 § gäller kommunikationens och förmedlingsuppgifternas konfidentialitet, och enligt 1 mom. får en kommunikationspart behandla sina egna elektroniska meddelanden och förmedlingsuppgifter om dem, om inte något annat föreskrivs i lag. Enligt 2 mom. får förmedlingsuppgifter om radiokommunikation som är avsedd för allmän mottagning behandlas, om inte något annat föreskrivs i lag.

Andra elektroniska meddelanden och förmedlingsuppgifter får enligt 136 § 3 mom. behandlas med kommunikationsparternas samtycke eller om så föreskrivs i lag. Den som har tagit emot eller annars fått kännedom om ett elektroniskt meddelande, radiokommunikation eller förmedlingsuppgifter som inte är avsedda för honom eller henne, får enligt 4 mom. inte utan samtycke av en kommunikationspart röja eller utnyttja meddelandets innehåll, förmedlingsuppgifterna eller uppgifterna om meddelandets existens, om inte något annat föreskrivs i lag. Till 136 § fogades år 2016 temporärt 5 och 6 mom. för tiden den 20 juni 2016–20 juni 2021. I momenten utvidgades rätten att behandla och utnyttja radiokommunikationens förmedlingsuppgifter. Enligt 5 mom. är det möjligt att med hjälp av automatisk databehandling statistiskt behandla radiokommunikation i anslutning till fjärrstyrning av en miniatyrmodell eller en obemannad farkost. I 273 § föreskrivs det om teleföretagens skyldighet att vidta åtgärder för att avhjälpa en situation som orsakar betydande olägenheter eller störningar för ett kommunikationsnät.

Fängelselagen och häktningslagen

Enligt 1 kap. 3 § 2 mom. i fängelselagen ska fängelse verkställas så att verkställigheten är säker för samhället, personalen och fångarna. Med stöd av bestämmelsen är Brottspåföljdsmyndigheten skyldig att upprätthålla fängelsesäkerheten med de befogenheter som anges i fängelselagen.

Bestämmelser om granskning av fängelselokaler och fångar finns i 16 kap. i fängelselagen. Enligt 1 § ska fångarna och de lokaler som står till fångarnas förfogande övervakas så som ordningen i fängelset, förvaringssäkerheten, fångarnas och andras säkerhet samt förhindrandet av rymning eller olovligt avvikande från öppna anstalter och förhindrande av brott kräver. Enligt 2 § kan fångarnas bostadsrum och egendom som de innehar eller som finns på fängelseområdet granskas för upprätthållande av ordningen och säkerheten i fängelset eller utredning av misstänkta ordningsförseelser.

Enligt 17 kap. 1 § i fängelselagen får ingen ges tillträde till ett fängelse utan behörigt tillstånd eller skäl. För att trygga synnerligen viktig verksamhet eller egendom eller för att skydda människor kan inrikesministeriet med stöd av 9 kap. 8 § i polislagen genom förordning begränsa trafik eller vistelse i ett objekt som ska tryggas eller skyddas och i dess omgivning, på grund av den fara som objektet utgör eller utsätts för, eller förbjuda att föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten förs till området. I inrikesministeriets förordning om begränsning av trafik och vistelse har det meddelats förbud mot att färdas och vistas på fängelsers områden.

Med stöd av 18 kap. 6 § i fängelselagen har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att använda maktmedel bland annat för att vidta de övervakningsåtgärder som nämns ovan och för att förhindra tillträde till ett fängelseområde. När det finns fara för ett brott mot liv eller hälsa eller någon annan gärning eller händelse som kan äventyra någons hälsa får maktmedel användas också för att stoppa ett fortskaffningsmedel. Enligt paragrafens 2 mom. ska maktmedlen vara behövliga och försvarliga med hänsyn till omständigheterna. När försvarligheten bedöms, ska hänsyn tas till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, de resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Maktmedelsredskap får endast användas av en tjänsteman som fått behörig utbildning.

Bestämmelser med motsvarande innehåll finns i häktningslagen.

Skadeståndslagen

Om Brottspåföljdsmyndighetens utövande av befogenheter orsakar skada, ska skadeståndslagen (412/1974) tillämpas när det är fråga om skadestånd. Enligt 3 kap. 2 § 1 mom. i skadeståndslagen är ett offentligt samfund skyldigt att ersätta skada som förorsakats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Enligt 2 mom. föreligger detta ansvar för samfundet dock endast om de krav blivit åsidosatta som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på fullgörandet av åtgärden eller uppgiften.

2.1.2 Användning av skydd som förhindrar spottning

Bestämmelser om förutsättningarna för användning av fängsel på fångar finns i 18 kap. i fängelselagen. Enligt kapitlets 2 § får en fånges omedelbara rörelsefrihet begränsas med handbojor, knippförband av plast eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att bland annat tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra fångens eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, eller avvärja överhängande risk för våld.

Enligt 9 § utfärdas närmare bestämmelser om fängslen genom förordning av statsrådet. Enligt 59 § 2 mom. i statsrådets förordning om fängelse (648/2015) används handbojor, knippförband av plast och midjefängsel som fängsel.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande dnr 2382/2/14 behandlat användning i fängelser av så kallat skydd som förhindrar spottning. Biträdande justitieombudsmannen ansåg det vara tolkningsbart om 18 kap. 2 § i fängelselagen kan anses berättiga att fängsel används för att förhindra spottning. Biträdande justitieombudsmannen ansåg också att begreppet användning av fängsel som begrepp inte hänvisar till att huvudet täcks med en huva eller till att andningsorganen täcks på något annat motsvarande sätt.

För närvarande möjliggör lagstiftningen inte användning av skydd som förhindrar spottning. Brottspåföljdsmyndigheten har ansett det vara nödvändigt att personalen skyddas mot

spottning och att redskap som lämpar sig för ändamålet tas i bruk. Brottspåföljdsmyndigheten har motiverat behovet med att fångarna allt oftare bär på olika slags sjukdomar som smittar via saliv och som personalen bör kunna skyddas mot i konfliktsituationer. Enligt uppgifter från Brottspåföljdsmyndigheten handlar det om situationer där de kriterier för användning av fängsel som anges i fängelselagen är uppfyllda men där inte enbart användningen av handbojor räcker till för att lugna ner fången eller där fången trots allt försöker spotta på personalen. Även psykiska problem kan ingå. Användningsbehoven är sällsynta.

Som skydd som lämpar sig för att förhindra spottning kan användas en huva tillverkad av ett tyg som andas och som dras ner över fångens huvud. Vid munnen har huvan en plastdel som hindrar fången från att spotta ut ur huvan. Ett annat lämpligt redskap är ett förband som endast täcker fångens mun och näsa. Ingetdera av redskapen hindrar fången från röra på huvudet, se, höra eller prata. Om redskapen används på rätt sätt stör de inte fångens andning, och förhindrar egentligen inte heller spottning, men saliven fastnar i ett skydd.

Även biträdande justitieombudsmannen ansåg att det i sig var motiverat att ta i bruk redskap som kan förhindra spottning på tjänstemän och andra personer.

2.1.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest

I tvångsmedelslagen föreskrivs det om två nya tvångsmedel, nämligen häktningsarrest och förstärkt reseförbud. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2019. För bägge tvångsmedlen gäller att det är meningen att de ska tillämpas i stället för häktning, om de villkor som anges i tvångsmedelslagen är uppfyllda. Polisen svarar för verkställigheten av förstärkt reseförbud, och Brottspåföljdsmyndigheten svarar för verkställigheten av häktningsarrest. Verkställigheten av det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten övervakas genom teknisk övervakning, som Brottspåföljdsmyndigheten svarar för.

Bestämmelser om innehållet i häktningsarrest och om förfarandet vid åläggande och verkställighet av häktningsarrest finns i 2 kap. i tvångsmedelslagen. Bestämmelserna om förstärkt reseförbud finns i 5 kap. i tvångsmedelslagen.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

2.2.1 EU-rätten

I Europeiska unionen omfattas luftfarten av 2008 års förordning (EG) nr 216/2008 om fastställande av gemensamma bestämmelser på det civila luftfartsområdet och inrättande av en europeisk byrå för luftfartssäkerhet, den så kallade EASA-förordningen. Förordningens huvudsyfte är att skapa och upprätthålla en hög och enhetlig säkerhetsnivå inom den civila luftfarten i Europa.

EASA-förordningen (EG) nr 216/2008 upphävdes genom en ny EASA-förordning (EU) 2018/1139, som offentliggjordes den 22 augusti 2018. Den nya förordningen träder i kraft den 11 september 2018. Med stöd av den kommer kommissionen att anta både delegerade akter och genomförandeakter som gäller obemannade luftfartyg. De bereds utgående från förslag från ett förslag som lagts fram av Europeiska unionens byrå för luftfartssäkerhet (EASA Opinion 1/2018).

Den lagstiftningsram som utformas genom den nya EASA-förordningen fastställer inte några detaljerade regler för obemannad luftfart, utan enligt förslaget ska sådana bestämmelser antas som delegerade akter av kommissionen. Europeiska unionens byrå för luftfartssäkerhet har

berett kommissionens utkast till regelverk på lägre nivå om obemannad luftfart (EASA Notice of Proposed Amendment 2017-05). I utkastet föreslås det att obemannad luftfart indelas i tre kategorier enligt den risk som luftfarten medför: en öppen kategori med en låg risk (Open), en kategori med en förhöjd risk (Specific) och en kategori med en hög risk (Certified).

Merparten av den nuvarande obemannade luftfarten i Finland skulle ingå i kategorin med en låg risk. Flygtrafikreglernas huvudelement i kategorin med en låg risk är jämförbara med de nuvarande, men till de mer detaljerade delarna kommer kraven att ändras. Exempelvis sjunker den högsta flyghöjden till 120 meter från nuvarande 150 meter. Flygningen ska också alltid ske inom synhåll, medan den nuvarande nationella regleringen har möjliggjort även flygning utom synhåll i vissa undantagsfall. EU-regelverket kommer inte heller att göra någon åtskillnad mellan hobbyverksamhet och annan verksamhet. Det kullkastar Finlands nuvarande modell, där olika krav gäller för modellflygplan avsedda för hobbyverksamhet och för obemannade luftfartyg avsedda för professionell användning. Dessutom kommer behörigheten för den som sköter flygningen och egenskaperna hos den anordning som ska flygas att regleras striktare än för närvarande.

För luftfart inom kategorin med en förhöjd risk ska det alltid behövas antingen en anmälan eller ett godkännande av den nationella luftfartsmyndigheten. Avsikten är att verksamhet som räknas till kategorin hög risk, som i praktiken motsvarar den bemannande luftfartens risker, ska uppmärksammas senare genom att det föreskrivs särskilt om behövliga ändringar i de författningar som gäller bemannad luftfart.

2.2.2 Sverige

Bestämmelser om luftfart finns i luftfartslagen (2010:500), som också gäller obemannade luftfartyg. Det har inrättats flygförbudszoner med stöd av lagen, och där är både traditionell och obemannad luftfart förbjuden. Överträdelser av förbudet är straffbelagda. Transportsstyrelsen utfärdade i december 2017 föreskrifter om obemannade luftfartyg (TSFS 2017:110), som innehåller i första hand tekniska och säkerhetsrelaterade bestämmelser.

I Sverige håller man på att revidera skyddslagen (2010:305), där det föreskrivs om förstärkt skydd för samhällsviktiga funktioner mot bland annat spionerі och terrordåd. Fängelser är sådana skyddsobjekt som avses i lagen. I det delbetänkande (SOU 2018:26) om reformprojektet som överlämnades i mars 2018 föreslås det att skyddslagen ska få bland annat en ny paragraf om ingripande mot obemannade fordon. I den föreslagna paragrafen sägs det att den som bevakar ett skyddsobjekt får om det behövs för att fullgöra bevakningsuppgiften ingripa mot ett obemannat luftfartyg eller annan obemannad farkost som befinner sig inom, över eller i närheten av skyddsobjektet. Våld mot farkosten får därvid användas i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. I betänkandet betonas också vikten av att regleringen gäller samtliga obemannade fordon.

2.2.3 Estland

Med stöd av 115 § i lagen om elektronisk kommunikation (Elektroonilise side seadus) har fångvårdsmyndigheterna behörighet att begränsa radiokommunikation på ett fängelseområde av skäl med anknytning till allmän ordning eller nationell säkerhet. Med stöd av 70 i fängelselagen (Vangistusseadus) har fångvårdsmyndigheterna behörighet att använda medel som gör det möjligt att stoppa ett fordon. Bestämmelsen kan också tillämpas på obemannade luftfartyg.

Lagstiftningen om luftfart revideras som bäst i Estland. I det sammanhanget utreds möjligheten att begränsa flygning med obemannade luftfartyg bland annat på fängelseområden.

Fängelselagen i Estland har inte någon särskild bestämmelse om användning av skydd som förhindrar spottning. Sådana skydd har dock använts i vissa fall. Också inom rättspraxis har man ansett att användningen kan godtas.

2.2.4 Norge

Det har utfärdats en förordning om modellflygplan och obemannade luftfartyg (forskrift om luftfartøy som ikke har fører om bord mv), där det föreskrivs om områden där obemannad luftfart är förbjuden. Militärområden, fängelser och olycksplatser är exempel på sådana områden. Luftfart i strid med restriktionerna är straffbelagd.

Med stöd av förordningen är det förbjudet att flyga med obemannade luftfartyg i närheten av ett fängelseområde. Det finns inga bestämmelser som bemyndigar fångvårdsmyndigheterna att störa flygningarna. I Norge förbereds dock ibruktagande av anordningar som gör det möjligt att observera obemannade fordon.

2.2.5 Danmark

Danmark har nyligen reviderat lagstiftningen om obemannade luftfartyg och bland annat uppställt olika krav för dem som sköter flygningen, bland annat beroende på om flygningen sker på ett bebott eller ett obebott område. All slags obemannad luftfart är dock förbjuden på områden som är viktiga med tanke på säkerheten, exempelvis militärområden och fängelser.

En föreskrift om flygning med obemannade luftfartyg (Bekendtgørelse om flyvning med droner uden for bymæssigt område) har utfärdats med stöd av luftfartslagen. Enligt 13 § i föreskriften är flygning närmare än 150 från fängelser förbjuden.

Brottspåföljdsmyndigheterna har inte någon lagstadgad behörighet att störa obemannade luftfartyg eller ta dem i besittning. För slutna fängelser i Danmark förbereds som bäst system med hjälp av vilka obemannade luftfartyg kan observeras och identifieras på ett tillförlitligt sätt.

Lagstiftningen i Danmark möjliggör inte användning av skydd som förhindrar spottning.

2.3 Bedömning av nuläget

2.3.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Obemannade fordon och farkoster och framför allt obemannad luftfart har medfört nya säkerhetsrisker för fängelserna. Vid fängelserna har man årligen gjort några observationer av obemannade luftfartyg, vilket dock sannolikt utgör bara en liten del av de luftfartyg som besöker fängelseområdena. Med obemannade luftfartyg går det lätt att leverera otillåtna ämnen och föremål till fängelseområdet eller att fotografera området eller personer som befinner sig på området. När flygverksamheten utökas ökar också risken för fängelsesäkerheten. I fängelserna har man gjort enskilda observationer också av försök att komma in på fängelseområdet med andra obemannade fordon och farkoster.

Brottspåföljdsmyndigheten har ingen utrustning som gör det möjligt att systematiskt observera obemannade fordon och farkoster som kommer in på fängelseområdet. För närvarande baserar sig upptäckten av fordon och farkoster främst på tjänstemännens observationer. Brottspåföljdsmyndigheten har inte heller med stöd av luftfartslagen eller andra driftsbestämmelser någon entydig behörighet att ingripa mot obemannad luftfart och inte heller i andra obemannade fordons och farkosters färd. Inte heller de allmänna flygförbudszonerna omfattar fängelseområden. I framtiden kan bestämmelser om registrering och annan användning av obemannade luftfartyg underlätta möjligheterna att styra tillåten flygverksamhet bort från fängelseområden. En sådan allmän reglering är dock inte tillräcklig för att avvärja flygningsverksamhet som försiggår i otillåtna eller kriminella syften.

Med stöd av de nuvarande behörighetsbestämmelserna i fängelselagen kan man ingripa i personers vistelse på ett fängelseområde och frånta otillåtna ämnen och föremål. När dessa befogenheter utövas är det under vissa förutsättningar möjligt att använda maktmedel. Bestämmelserna gäller dock inte ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.

För Brottspåföljdsmyndigheten har det inte angetts någon motsvarande behörighet att stoppa ett fordon som den behörighet som anges i 2 kap. 11 § i polislagen. Med stöd av 18 kap. 6 § i fängelselagen är det dock möjligt att stoppa ett fortskaffningsmedel när det finns fara för ett brott mot liv eller hälsa eller någon annan gärning eller händelse som kan äventyra någons hälsa.

Trots att det med stöd av maktmedelsbestämmelserna är möjligt att i vissa situationer ingripa i obemannade fordons och farkosters färd är regleringen inte tillräckligt heltäckande. Enligt bestämmelserna är det inte heller alls möjligt att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd med hjälp av tekniska anordningar som stör den radiosignal som fordonet eller farkosten använder sig av.

Mot bakgrund av det som konstaterats ovan är det nödvändigt att regleringen tillförsäkrar Brottspåföljdsmyndigheten tillräckliga befogenheter att ingripa i sådana obemannade fordons och farkosters färd som äventyrar fängelsesäkerheten. Eftersom teknologin möjliggör även annan användning av obemannade fordon och farkoster än användning i luften, bör behörigheten utsträckas till att omfatta alla obemannade fordon och farkoster.

Det har konstaterats att även andra säkerhetsmyndigheter har motsvarande behov av reglering.

2.3.2 Användning av skydd som förhindrar spottning

Mot bakgrund av det som konstaterats ovan kan Brottspåföljdsmyndigheten i enskilda situationer behöva använda skydd som förhindrar spottning, men detta är inte möjligt med stöd av de nuvarande bestämmelserna. Det är motiverat att precisera regleringen till denna del.

2.3.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest

Så som konstaterats ovan träder de ändringar av tvångsmedelslagen som gäller häktningsarrest och förstärkt reseförbud i kraft den 1 januari 2019. Det praktiska genomförandet av ändringarna förbereds som bäst. I samband med förberedelserna har vissa behov av att precisera bestämmelserna i tvångsmedelslagen uppdagats.

I 2 kap. 12 c § i tvångsmedelslagen sägs att om den som ålagts häktningsarrest är häktad, ska det fängelse där den som ålagts häktningsarrest är placerad underrättas om avgörandet. Det är dock nödvändigt att domstolen i alla situationer underrättar Brottspåföljdsmyndigheten, som

svarar för övervakningen av häktningsarrest, om åläggande av häktningsarrest. Om den som ålagts häktningsarrest inte är närvarande när avgörandet meddelas ska domstolen underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om delgivning av avgörandet med iakttagande av bevisliga delgivningssätt enligt 11 kap. i rättegångsbalken.

Verkställigheten av förstärkt reseförbud inleds med domstolens avgörande. Tidpunkten för när verkställigheten av häktningsarrest inleds är däremot i någon mån oklar. Med stöd av 2 kap. 12 c § i tvångsmedelslagen har den som ålagts häktningsarrest, om han eller hon är på fri fot, sju dygn på sig att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställande av häktningsarresten. I motiveringen till bestämmelsen konstateras det att häktningsarresten inleds när de anordningar som behövs för övervakningen har installerats. Det är motiverat att tidpunkten för när de olika alternativen till häktning börjar verkställas bestäms samstämmigt från den tidpunkt då beslutet eller avgörandet meddelas eller, om den som ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest inte är närvarande när beslutet eller avgörandet meddelas, från tidpunkten för delgivningen.

Enligt 5 kap. 5 § i tvångsmedelslagen gäller att om den som meddelas reseförbud inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett. Enligt 2 kap. 12 c § i tvångsmedelslagen gäller att om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska avgörandet om häktningsarrest och uppmaningen i anslutning till den att inom sju dygn kontakta Brottspåföljdsmyndigheten delges med iakttagande av bevisliga delgivningssätt enligt 11 kap. i rättegångsbalken. Det är motiverat att förenhetliga förfarandet för delgivning av beslut eller avgörande om alternativen till häktning i sådana fall då den berörda personen inte är närvarande när ärendet behandlas.

Övervakning av att den som ålagts häktningsarrest fullgör sina skyldigheter sker med hjälp av tekniska anordningar som ges till eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med hjälp av en kombination av sådana anordningar. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot, ska domstolen enligt 2 kap. 12 c § i tvångsmedelslagen ålägga honom eller henne att inom sju dygn från den dag då avgörandet meddelades kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställande av häktningsarresten. Det är befogat att föreskriva mer exakt om skyldigheten att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten, och på grund av sakens natur är det motiverat att föreskriva om detta i den paragraf i tvångsmedelslagen som gäller skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest, nämligen i 2 kap. 12 g §.

Om den som ålagts häktningsarrest inte följer uppmaningen, får polisen enligt 2 kap. 12 c § i tvångsmedelslagen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse. Bestämmelsen är oklar beträffande i vilket syfte den berörda personen får gripas för att förpassas till fängelse. Vid Brottspåföljdsmyndigheten svarar dessutom en byrå för samhällspåföljder för verkställigheten av häktningsarrest. För att verkställigheten av häktningsarrest ska kunna säkerställas bör det således föreskrivas om ett efterlysningsförfarande när den som ålagts häktningsarrest drar sig undan verkställigheten. För att utredningen av överträdelsen ska kunna säkerställas bör det föreskrivas om ett förfarande för hämtning.

I 2 kap. 12 i § i tvångsmedelslagen sägs att om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning. Lagen bör preciseras i fråga om beslutsbehörigheten.

Enligt 11 kap. 4 § i tvångsmedelslagen får genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om bland annat underrättande om åtgärder i anknytning till reseförbud och förstärkt reseförbud. Det är motiverat att det föreskrivs på ett samstämmigt sätt om häktningsarrest.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Målet med propositionen är att göra det möjligt att effektivare än för närvarande ingripa i användningen av obemannade fordon och farkoster som äventyrar fängelsesäkerheten. I fortsättningen kommer man att värna om fängelsesäkerheten i första hand genom att förse fängelserna med sådan utrustning som gör det möjligt att upptäcka obemannade fordon och farkoster.

De befogenheter som för närvarande anges i fängelselagen och häktningslagen lämpar sig inte till fullo för avvärjning av hot från obemannade fordon och farkoster. Brottspåföljdsmyndigheten bör ha entydiga och övergripande befogenheter att ingripa i användningen av obemannade fordon och farkoster, om någon försöker använda sådana för särskilt för att föra otillåtna ämnen eller föremål till ett fängelse.

Gränsbevakningsväsendet, försvarsmakten och polisen har motsvarande behov av att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd i sin verksamhet. I regeringens propositioner om saken (RP 201/2017 rd och RP 72/2018) har lagberedarna bedömt möjligheten att låta myndigheternas behörighet bygga på exempelvis luftfartslagens bestämmelser. Enligt propositionerna tillförsäkrar luftfartslagens bestämmelser dock inte myndigheterna tillräckliga befogenheter att ingripa mot olaglig eller brottslig verksamhet.

Brottspåföljdsmyndigheten är över huvud taget inte behörig att ingripa i fordons färd med stöd av den allmänna trafiklagstiftningen. Det är följaktligen motiverat att det i fängelselagen och häktningslagen föreskrivs särskilt om Brottspåföljdsmyndighetens behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd.

Det föreslås därför att det föreskrivs om behörighet för Brottspåföljdsmyndigheten att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd.

Under beredningen av propositionen har lagberedarna bedömt möjligheten att ta i bruk automatiska anordningar som skulle upptäcka och ingripa mot alla obemannade fordon och farkoster som tar sig in på eller rör sig ovanför ett fängelseområde. En sådan reglering är dock problematisk med tanke på den exakthet och noggranna avgränsning som krävs när det handlar om att begränsa grundläggande fri- och rättigheter. För det andra är den teknik som används fortfarande förenad med sådana osäkerhetsfaktorer som kan innebära att de automatiska anordningarna medför säkerhetsrisker för kommunikationsnät eller människor. På grund av detta har man gått in för att ett ingripande i varje enskild situation ska bedömas utgående från de förutsättningar som anges i lagen.

Behörigheten föreslås omfatta alla obemannade fordon och farkoster och inte vara begränsad enbart till obemannade luftfartyg. Detta motiveras av att obemannade fordon och farkoster kan utgöra ett hot mot säkerheten i fängelset oberoende av om de rör sig på marken, i luften eller på vattnet. I fängelserna har man gjort observationer både av fordon som rör sig längs marken och av farkoster som rör sig i luften. Till skillnad från exempelvis polisen har Brottspåföljdsmyndigheten inte någon allmän behörighet att stoppa ett fordon eller en farkost. En avgräns-

ning av regleringen till att gälla endast luftfartyg skulle följaktligen innebära att andra obemannade fordon och farkoster står i en delvis oreglerad situation, och då är det oklart när och på vilket sätt Brottspåföljdsmyndigheten är behörig att ingripa i sådana fordons och farkosters färd.

I de föreslagna bestämmelserna föreskrivs det således om behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd. Ett ingripande föreslås villkoras av att fordonet eller farkosten olovligen kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför området. Behörigheten villkoras således inte av att man i varje enskild situation ska bedöma om fordonet eller farkosten medför en konkret fara för exempelvis fängelsesäkerheten. Den föreslagna tröskeln för att ingripa är låg för att det ska gå att effektivt ingripa mot de hot som obemannade fordon och farkoster medför för fängelserna. Det föreslås dock att det i lagen föreskrivs särskilt under vilka förutsättningar det ska vara tillåtet att använda tekniska anordningar som stör fordonets eller farkostens radiosignal eller maktmedel.

Enligt förslaget ska det vara möjligt att ingripa i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd genom att tillfälligt omhänderta det obemannade fordonet eller den obemannade farkosten, hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd. Bestämmelsen gör det möjligt för Brottspåföljdsmyndigheten att till exempel omhänderta till ett fordon eller en farkost som landat på fängelsegården eller att uppmana fordonets eller farkostens förare att styra bort fordonet eller farkosten från fängelseområdet.

Vid behov ska maktmedel få användas för ett fysiskt omhändertagande, om de kriterier för användning av maktmedel som anges i fängelselagen är uppfyllda. För ingripande i fordons och farkosters färd ska enligt förslaget få användas maktmedel med stöd av 18 kap. 6 § i fängelselagen. På marknaden finns olika redskap som kan användas för att fysiskt stoppa ett obemannat fordon eller en obemannad farkost. Ett exempel är ett nät som kan skjutas mot fordonet eller farkosten och som sedan omfamnar fordonet eller farkosten. Lämpliga redskap kan fastställas i statsrådets förordning om fängelse.

För att ingripa ska man också under vissa förutsättningar kunna använda en teknisk anordning som kan ingripa i fordonets eller farkostens radiosignal. I lagen föreslås inga närmare specifikationer av den tekniska anordningens egenskaper, eftersom det är meningen att regleringen ska möjliggöra användning av mer avancerade anordningar i framtiden. En teknisk anordning stör i sin tur den radiosignal som fordonet eller farkosten använder, och då är det möjligt att förhindra fordonets eller farkostens färd på ett fängelseområde eller ovanför det. Att bryta radiosignalen innebär i typiska fall att det obemannade fordonet eller den obemannade farkosten antingen landar med hjälp av sina säkerhetssystem eller automatiskt återvänder till sin startpunkt. De tekniska anordningar som enligt förslaget kan tas i bruk är i dagsläget radiosändare, och det krävs radiotillstånd för användning av dem. När anordningarna tas i bruk ska radiotillståndsförfarandet enligt 6 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation iakttas. I samband med förfarandet kontrolleras det bland annat att anordningarna inte äventyrar annan radiokommunikation.

Enligt förslaget föreskrivs det särskilt om ingripande med hjälp av tekniska anordningar, eftersom användningen av anordningarna innebär ingripande i skyddet för kommunikation och eftersom anordningarna kan påverka även annan kommunikationstrafik. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska en teknisk anordning få användas endast så länge det är nödvändigt för att utföra åtgärden för att störningarna i kommunikationsnätet ska bli ringa Vidare ska en teknisk anordning få användas om det är försvarligt med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet

är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen.

I samband med ingripande i ett fordons eller en farkosts färd gäller det alltid att se till att ingripandet inte medför fara för de människor som befinner sig på området.

I förslaget föreskrivs det särskilt också om behandlingen av kommunikationsuppgifter som eventuellt fås i samband med upptäckten och ingripandet och om hanteringen av obemannade fordon och farkoster som omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten.

3.2 Användning av skydd som förhindrar spottning

Så som konstaterats ovan kan användningen av skyddsutrustning som förhindrar spottning anses vara motiverad för att anställda och andra fångar ska kunna skyddas mot en aggressiv fånge som försöker spotta på dem.

I samband med beredningen har lagberedarna bedömt möjligheten att till statsrådets förordning om fängelse foga bestämmelser om skydd som förhindrar spottning som fängslen som kan jämställas med handbojor.

I förarbetena i anknytning till fängelselagen (RP 263/2004 rd) konstateras följande om fängsel: ”Enligt ett cirkulär av fångvårdsavdelningen (numera Brottspåföljdsverket) består redskapen för beläggande med fängsel av hand- och fotbojor, bandsäng och tvångströja. Som redskap för beläggande med fängsel används i praktiken handbojor och knippförband av plast med vilka händerna på en fånge kan bindas. Det föreslås att bestämmelser om redskap för beläggande med fängsel skall utfärdas genom förordning av statsrådet.” I förarbetena nämns inte redskap som lämpar sig för att förhindra spottning som exempel på fängsel.

Det kan också anses vara oklart om redskap som förhindrar spottning är i 18 kap. 2 § i fängelselagen avsedda andra motsvarande medel som begränsar rörelsefriheten och som kan jämställas med handbojor och knippförband av plast. Skydd som förhindrar spottning avviker nämligen från handbojor och knippförband av plast på så vis att skyddet inte hindrar fången från att röra sina extremiteter, endast från att spotta.

Som exempel kan nämnas att biträdande justitieombudsmannen i sitt avgörande EOAK/2236/2016 (på finska) har ansett att en så kallad bältessäng eller spännbälten inte kan betraktas som ett i bestämmelserna om användning av fängsel i polislagen eller i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen avsett redskap som kan jämföras med handbojor. Sådana redskap innebär att personen inte alls kan röra sig och förhindrar även delvis sinnesförnimmelser. Biträdande justitieombudsmannens uppfattning är att regleringen av användningen av redskap av detta slag detaljmässigt bör motsvara mentalvårdslagens bestämmelser om fastspännande. Utifrån medverkan av grundlagsutskottets ställningstagande GrUU 34/2001 rd föreskriver mentalvårdslagen beträffande användningen av spännbälten i detalj om bland annat hur den fastspända personens hälsa ska övervakas. Användningen av spännbälten innebär en betydligt större inskränkning av den personliga integriteten än vad användningen av spottskydd innebär.

I samband med i 18 kap. 4 § i fängelselagen avsedd observation i isolering kunde så kallade observationsoveraller börja användas först när regleringen preciserades med en bestämmelse som innebar att den som ställts under observation i isolering kan iklädas observationsklädsel. Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande GrUU 34/2014 rd att de föreslagna preciseringarna av lagstiftningen var godtagbara i ett grundlagsperspektiv. I 18 kap. 4 § i fängelselagen

föreskrevs det tidigare så här: ”... där det med hjälp av teknisk utrustning eller på något annat sätt dygnet runt är möjligt att observera.” Den tidigare ordalydelsen i lagen ansågs således inte vara tillräckligt exakt för att möjliggöra användningen av overaller, utan klädseln måste nämnas separat i lagbestämmelsen.

Mot bakgrund av förarbetena till lagen och utifrån de motsvarande regleringssituationer som nämns ovan är det relativt oklart om det med stöd av de gällande bestämmelserna är möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om användning av skydd som förhindrar spottning. Därför föreslås en bestämmelse om användning av skydd som förhindrar spottning bli fogad till lagen.

Det föreslås att paragrafen om användning av fängsel kompletteras med ett omnämnande av skydd som förhindrar spottning som ett sådant redskap som får användas för att begränsa en fånges rörelsefrihet. Ändringen är motiverad eftersom spottning kan äventyra personalens och andra fångars hälsa. Förutsättningarna för användningen av redskap som förhindrar spottning föreslås motsvara de nuvarande förutsättningarna för användning av fängsel.

För att förhindra spottning ska man få använda endast sådan utrustning som inte äventyrar fångens hälsa. Det skydd som används ska inte få hindra fången från att andas eller från att ta emot sinnesintryck.

3.3 Förstärkt reseförbud och häktningsarrest

De preciseringsbehov som framkommit under beredningen av ikraftträdandet av förstärkt reseförbud och häktningsarrest har behandlats i avsnittet om bedömning av nuläget. Propositionen syftar till att förenhetliga och precisera den reglering som gäller alternativ till häktning.

Det föreslås att bestämmelserna om tidpunkten för när häktningsarrest börjar verkställas ska preciseras. Regleringen av tidpunkten för när häktningsarrest inleds förtydligas enligt förslaget så att starttidpunkten bestäms på samma sätt som i fråga om förstärkt reseförbud. Häktningsarresten ska inledas när den som ålagts häktningsarrest har fått del av domstolens avgörande antingen vid sammanträde eller som sådan annan bevislig delgivning som avses i 11 kap. i rättegångsbalken. Häktningsarresten inleds således inte med att övervakningsanordningar installeras. Det är motiverat att tidpunkten för när förstärkt reseförbud och häktningsarrest börjar verkställas bestäms på ett samstämmigt sätt enligt tidpunkten för när den som ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest får del av beslutet. Delgivningen sker oftast vid domstolssammanträde, men om den som tvångsmedlet gäller inte är närvarande vid sammanträdet ska domstolen delge beslutet separat.

Det är också motiverat att förfarandet för delgivning när personen är frånvarande under behandlingen förenhetligas i överensstämmelse med 11 kap. i rättegångsbalken. Det föreslås att en bestämmelse om detta fogas till 5 och 5 § i tvångsmedelslagen i fråga om förstärkt reseförbud.

För att verkställigheten av häktningsarrest ska kunna säkerställas föreslås det att det föreskrivs om ett efterlysningsförfarande när den som ålagts häktningsarrest drar sig undan verkställigheten. För att utredningen av överträdelsen ska kunna säkerställas föreskrivs det enligt förslaget om ett förfarande för hämtning för att saken ska kunna redas ut.

Vidare föreslås en bestämmelse om rätt att besluta om att den som ålagts häktningsarrest ska ges en varning.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Genom de bestämmelser som föreslås i denna proposition ges Brottspåföljdsmyndigheten behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd. Sådant ingripande som avses i bestämmelserna kan t.ex. ske genom att föraren av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost uppmanas att styra fordonet eller farkosten bort från fängelseområdet, genom användning av kraftåtgärder eller genom att påverka radiosignalen med tekniska anordningar.

De bästa förutsättningarna att upptäcka fordon eller farkoster och ingripa i deras färd ger för ändamålet lämpliga tekniska anordningar. Teknologin med vars hjälp man kan ingripa i obemannade fordons och farkoster färd är ny och utvecklas för närvarande starkt. Därför är det svårt att ge en exakt uppskattning av de närmaste årens kostnader för upphandling av utrustning. Priset per system varierar för närvarande från cirka 10 000 euro till flera hundratusentals euro. Samordnad upphandling mellan polisen, försvarsmakten, Gränsbevakningsväsendet och Brottspåföljdsmyndigheten kan vara en möjlighet och kan påverka priset på enskilda system.

Om tekniska anordningar anskaffas måste Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän få utbildning i hur anordningarna används. Även grundlagsutskottet har betonat utbildningens betydelse i samband med nya befogenheter (till exempel GrUU 6/2018 rd, s. 2–3 och GrUU 67/2016 rd, s. 3). Utbildningskostnaderna beror på mängden anordningar som anskaffas och hurdana de är, men är i vilket fall som helst lägre än anskaffningskostnaderna. Det rör sig om uppskattningsvis högst några tiotusentals euro. Även uppdatering och fortsatt utveckling av systemen medför kostnader. Också för de här kostnaderna gäller att det är svårt att uppskatta hur stora de blir, men även de är mindre än kostnaderna för anskaffning av anordningarna.

Vid Brottspåföljdsmyndigheten bereds som bäst en plan när det gäller till vilka fängelser och enligt vilken tidtabell tekniska anordningar som lämpar sig för avvärjning av obemannade fordon eller farkoster eventuellt skaffas. De föreslagna ändringarna genomförs enligt rambesluten för statsfinanserna och inom ramen för anslagen i statsbudgeten.

Beviljande av radiotillstånd för tekniska anordningar och för mottagande av anmälningar om att de används medför inte några betydande kostnader för Kommunikationsverket.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen innebär att Brottspåföljdsmyndigheten får bättre förutsättningar att sörja för fängelsesäkerheten. Med stöd av de nya befogenheterna är det möjligt att effektivare än för närvarande förhindra obemannade fordons och farkoster olovliga färd på ett fängelseområde och ovanför det. Även möjligheten att använda redskap som förhindrar spottning förbättrar fängelsesäkerheten.

Ändringarna av tvångsmedelslagen skapar större klarhet i verkställigheten av häktningsarrest.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Propositionen främjar fängelsesäkerheten, eftersom i synnerhet transporter av otillåtna ämnen och föremål till fängelserna kommer att kunna förhindras på ett bättre sätt än för närvarande.

Propositionen inverkar i någon mån även på obemannade fordons och farkosters, i synnerhet obemannade luftfartygs, färd i övrigt, eftersom det kommer att bli möjligt att ingripa i

obemannade luftfartygs färd ovanför fängelseområden. Detta kan medföra ringa olägenheter för laglig flygverksamhet i närheten av fängelseområdena. Sådana olägenheter kan dock antas minska i framtiden när den allmänna regleringen av luftfart utvecklas och exempelvis fängelseområden kan definieras som områden där det är förbjudet att flyga med obemannade luftfartyg.

5 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet i samarbete med Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

Ett propositionsutkast var ute på remiss sommaren 2018. Det inkom 23 remissvar. I remissyttrandena förespråkades förslagen om avvärjning av obemannade fordon, användning av spottskyddsredskap och ändringar av tvångsmedelslagen. Remissorganen framförde dock kommentarer om enskilda förslag till bestämmelser och om motiveringen i propositionen.

Vissa remissinstanser tog upp att förslaget om obemannade fordon och farkoster avviker från motsvarande förslag som gäller andra myndigheters befogenheter, eftersom Brottspåföljdsmyndighetens behörighet föreslås omfatta alla obemannade fordon och farkoster. I allmänna motiveringen anges skälen till att Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter bör omfatta alla obemannade fordon och farkoster.

I vissa remissyttranden framfördes att den enda tröskeln för tillämpning av Brottspåföljdsmyndighetens behörighet att ingripa kunde vara att ett fordon eller en farkost kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför det. En koppling till nödvändigheten att upprätthålla fängelsesäkerheten ansågs innebära att tröskeln blir alltför hög och att det är svårt att tillämpa den i konkreta situationer. Propositionen har ändrats till denna del.

I remissyttrandet från riksdagens biträdande justitieombudsman framfördes att bestämmelsen om behandling av kommunikationsuppgifter som samlas in om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd är problematisk med tanke på 10 § i grundlagen. Propositionens förenlighet med grundlagen bedöms närmare i avsnittet Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.

Biträdande justitieombudsmannen tog också upp att fängelselagen och polislagen inte har någon motsvarande bestämmelse om utomståendes rätt att få skadestånd för skador orsakade av myndighetens tvångsmedel. Ärendet förutsätter mer omfattande granskning av skadeståndsrätten för utomstående i samband med utövning av Brottspåföljdsmyndighetens befogenheter. Skador för utomstående till följd av avvärjning av obemannade fordon och farkoster kan anses vara relativt sällsynta, och därför föreslås det inga bestämmelser om saken i denna proposition. Rätten till skadestånd för obemannade fordons ägare bestäms utifrån skadeståndslagen på motsvarande sätt som i propositionerna om de övriga myndigheternas befogenheter.

Propositionen har även i övrigt preciserats utifrån enskilda påpekanden i remissyttrandena.

6 Samband med andra propositioner

När det gäller gränsbevakningsväsendets befogenheter att ingripa mot obemannade luftfartyg har regeringen överlämnat en proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av

gränsbevakningslagen och utlänningslagen och till vissa lagar som har samband med dem (RP 201/2017 rd).

När det gäller Försvarsmaktens befogenheter att ingripa mot obemannade luftfartyg har regeringen överlämnat en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om försvarsmakten (RP 72/2018 rd).

När det gäller polisens befogenheter att ingripa mot obemannade luftfartyg har regeringen berett en proposition med förslag till ändring av polislagen. Propositionen överlämnas till riksdagen samtidigt som denna proposition.

I alla de propositioner som nämns ovan föreslås motsvarande bestämmelser om myndigheternas befogenheter att ingripa i obemannade luftfartygs färd som de bestämmelser som föreslås i denna proposition. Denna proposition avviker från de andra propositionerna på så sätt att behörigheten föreslås omfatta alla obemannade fordon och farkoster.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Fängelselagen

16 kap. **Granskning av fängelselokaler och fångar**

2 a §. *Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.* I den föreslagna paragrafen föreskrivs det om Brottspåföljdsmyndighetens behörighet att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför det.

Bestämmelsen ska tillämpas på alla obemannade fordon och farkoster. Tillämpningsområdet omfattar förutom i luftfartslagen avsedda modellflygplan och obemannade luftfartyg även fordon eller farkoster som färdas på land eller i vatten, såsom förarlösa åkdon. Tillämpningsområdet omfattar även fjärrstyrda miniatyrmodeller som används som leksaker. Tillämpningsområdet täcker således alla fordon och farkoster oberoende av deras storlek eller användningsändamål. Det väsentliga är att fordonet eller farkosten manövreras genom fjärrstyrning eller automatstyrning utan någon förare ombord.

I 1 mom. anges förutsättningarna för att Brottspåföljdsmyndigheten ska få ingripa i obemannade fordons och farkosters färd. Ett ingripande ska vara möjligt, om ett obemannat fordon eller en obemannad farkost olovligen kommer in på ett fängelseområde eller ovanför det. Det innebär i praktiken att det krävs tillstånd av Brottspåföljdsmyndigheten för att ett obemannat fordon eller en obemannad farkost ska få föras in på ett fängelseområde. I annat fall ska det gå att ingripa i färden med stöd av bestämmelsen. Fängelseområdets gränser bestäms enligt inrikesministeriets förordning om begränsning av trafik och vistelse samt enligt dess kartbilagor. I bestämmelsen föreslås inte någon gräns för hur högt upp ovanför fängelseområdet behörigheten ska sträcka sig.

Den föreslagna tröskeln för ingripande är låg, eftersom det föreslås vara tillräckligt att ett fordon eller en farkost olovligen har kommit in på ett fängelseområde eller ovanför det. Detta är motiverat eftersom ett ingripande mot obemannade fordon eller en obemannad farkost i praktiken sker i snabba situationer där det ofta finns endast lite information om varför ett fordon eller en farkost rör sig ovanför ett fängelseområde. Obemannade fordon eller farkoster som olovligen rör sig på ett fängelseområde kan i princip oftast äventyra fängelsesäkerheten. Fordon eller farkoster som rör sig i legitima syften kan kringgå fängelseområden, i synnerhet när applikationerna avsedda för att manövrera anordningarna utvecklas. Med hjälp av applikationerna kan den som styr fordonet eller farkosten välja en rutt som innebär att fordonet eller farkosten inte kommer in på ett fängelseområde. Om ingripandet förutsätter att maktmedel eller en i 2 mom. avsedd teknisk anordning används, gäller det att i enskilda fall bedöma om kriterierna för att använda dessa metoder är uppfyllda.

Ingripandet kan gå ut på att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost, hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd. Med omhändertagande avses att bestämmanderätten övertas exempelvis så att den ursprungliga användaren inte längre kan använda anordningen eller att en automatisk anordning inte längre kan utföra sitt uppdrag. Det kan också handla om att ett fordon eller en farkost fysiskt omhändertas av Brottspåföljdsmyndigheten. Med att hindra användningen avses att man skapar sådana förhållanden som gör det omöjligt att använda fordonet eller farkosten. Med att annars ingripa i färden avses exempelvis användning av nätet så att fordonet eller farkosten inte längre kan utföra sitt uppdrag.

Brottspåföljdsmyndigheten kan också ingripa i färden genom att beordra den som styr fordonet eller farkosten, om det går att nå den personen.

Ingripandet kan ske med användning av maktmedel eller en i 2 mom. avsedd teknisk anordning, om de villkor som anges i lagen är uppfyllda. Förutsättningarna för att använda maktmedel ska i varje enskild situation bedömas utifrån 18 kap. 6 § i fängelselagen. Tillämpningssituationerna behandlas längre fram i samband med det föreslagna 2 mom., eftersom förutsättningarna för att använda maktmedel och förutsättningarna för att använda en teknisk anordning motsvarar varandra i hög grad.

I det föreslagna 2 mom. anges förutsättningarna för att ingripa i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd med hjälp av en teknisk anordning. I de situationer som avses i 1 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten få använda en teknisk anordning som inverkar på det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens färd. Med anledning av den tekniska utvecklingen är det inte ändamålsenligt att fastställa närmare med vilka slags tekniska anordningar det ska gå att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd. Det kan handla om exempelvis en anordning med vilken man kan störa förbindelsen mellan fordonet eller farkosten och dess styrsystem eller överta styrningen av fordonet eller farkosten. Av de skäl som beskrivs ovan ska det inte vara tillåtet att använda automatiska anordningar. För att en teknisk anordning ska få användas ska det i varje enskilt fall krävas ett avgörande av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

I momentet anges förutsättningarna för användningen av en teknisk anordning av detta slag. Den tekniska anordningen ska vara sådan att den inte orsakar mer än ringa störningar i radiokommunikation eller annan kommunikation eller för anordningar eller tjänster i ett allmänt kommunikationsnät. Konsekvenserna bör så noggrant som möjligt riktas enbart till verksamhet som upptäckts vara skadlig och till de frekvenser som används för verksamheten. Om den tekniska anordningen är en sådan radiosändare som avses i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation, krävs det för innehav och användning ett radiotillstånd som beviljas av Kommunikationsverket. Bestämmelser om radiotillståndet finns i 39 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Genom förfarandet med radiotillstånd kan Kommunikationsverket säkerställa att anordningarna har sådana egenskaper som innebär att de uppfyller villkoren för radiosändare. När anordningen används gäller det dock att beakta att användningen inte får orsaka sådana störningar eller olägenheter som avses i momentet. En teknisk anordning ska få användas endast så länge det är nödvändigt för att utföra åtgärden. Med detta avses att användningen ska begränsas till den tid som behövs för att avvärja den fara som det obemannade fordonet eller den obemannade farkosten medför.

När möjligheten att använda en teknisk anordning övervägs gäller det att bedöma om användningen är försvarlig med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Förteckningen över sådant som ska bedömas i samband med prövningen av om det är försvarligt att använda anordningen motsvarar till övervägande del det som föreskrivs om användning av behövliga maktmedel i 18 kap. 6 § i fängelselagen. Förutsättningarna för användning av en teknisk anordning motsvarar således i hög grad förutsättningarna för användning av maktmedel.

För såväl maktmedel som en teknisk anordning gäller att användningen alltid ska basera sig på en helhetsbedömning av situationen. När obemannade fordon eller farkoster anländer till ett fängelseområde är det alltid fråga om någonting som händer snabbt, vilket kräver att också de tjänstemän som tillämpar bestämmelsen reagerar snabbt. Beslutet om användning av maktme-

del eller en teknisk anordning ska fattas utifrån de uppgifter som tjänstemannen förfogar över i den aktuella situationen.

Vid prövningen gäller det att bedöma bland annat hur stor fara det obemannade fordonet eller den obemannade farkosten medför för exempelvis fängelsesäkerheten eller enskilda personer. Här bör vikt fästas särskilt vid fordonets eller farkostens last. Exempelvis observationer av otillåtna ämnen eller föremål ombord talar för användningen av maktmedel eller en teknisk anordning. Om man däremot upptäcker att det är fråga om ett fordon eller en farkost som är avsedd för posttransport och som inte kan medföra någon fara för fängelset, finns det inga förutsättningar för att använda maktmedel eller en teknisk anordning.

När villkorsuppfyllelsen bedöms bör hänsyn också tas till de risker som ett ingripande eventuellt medför exempelvis om ett obemannat luftfartyg störtar på gårdsplanen utanför fängelset.

Vidare föreslås det att en teknisk anordning ska få användas endast av tjänstemän som fått lämplig utbildning för detta.

I 3 mom. föreskrivs det om behandling av erhållna uppgifter om kommunikation. Med stöd av bestämmelsen ska Brottspåföljdsmyndigheten få behandla radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter som har samband med användningen av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost. Användning av en teknisk anordning som avses i 2 mom. förutsätter i typiska fall behandling av sådana uppgifter, eftersom den tekniska anordningen påverkar fordonets eller farkostens radiokommunikation.

Med radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter avses detsamma som i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation. Begreppen definieras i 3 § 17, 18 och 40 punkten i den lagen. Radiokommunikation är kommunikation med hjälp av radiovågor. Förmedlingsuppgifter är i sin tur information som kan kopplas till en juridisk eller fysisk person och som behandlas för att överföra meddelanden, samt uppgifter om en radiostations identifieringssignal och radiosändarens användare samt om radiosändningens starttid, varaktighet och utsändningsplats. Lokaliseringsuppgifter är information från ett kommunikationsnät eller en terminalutrustning som anger ett abonnemangs eller en terminalutrustnings geografiska position och som används för annat än för att förmedla meddelanden.

Enligt 136 § i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation är elektroniska meddelanden och förmedlingsuppgifter konfidentiella. Enligt 3 mom. är det dock tillåtet att behandla elektroniska meddelanden och förmedlingsuppgifter också om så föreskrivs i lag. Enligt 160 § 1 mom. i den lagen gäller likaså att lokaliseringsuppgifter som kan kopplas till en fysisk person får behandlas bland annat om så föreskrivs i lag. Bestämmelser om exempelvis myndighetsbefogenheter av det slag som föreslås får således utfärdas särskilt i annan lagstiftning. Den föreslagna behandlingen av information begränsas inte till sådan statistisk behandling av radiokommunikation och dess förmedlingsuppgifter med hjälp av automatisk databehandling som avses i 136 § 5 och 6 mom. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Radiokommunikationen mellan ett obemannat fordon eller en obemannad farkost och dess fjärrstyrningsplats är i princip sådan att den inte innehåller uppgifter som kan kopplas till en fysisk person. Med hjälp av enbart radiokommunikation är det möjligt att klarlägga endast var fjärrstyrningsplatsen är belägen, men inte vem fjärrstyrningsanordningen tillhör eller vem som använder den. För att den som använder fjärrstyrningsanordningen ska kunna identifieras krävs det dessutom andra observationer genom sinnesförnimmelser eller på teknisk väg, exempelvis att en patrull sänds till fjärrstyrningsplatsen. Det är alltså inte fråga om sådan speci-

ficering av en fysisk person där man enbart genom att behandla kommunikationen kan utreda personens identitet.

Med stöd av det föreslagna 3 mom. ska de uppgifter som anskaffats utplånas utan dröjsmål efter att åtgärden har genomförts, om inte något annat föreskrivs i lag. Efter att uppdraget har fullgjorts finns det inte längre någon anledning att bevara uppgifterna. De ska således utplånas när fordonet eller farkosten har omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten eller fordonet eller farkosten inte längre i övrigt olovligen befinner sig på fängelseområdet. Om det handlar om exempelvis misstankar om brott kan polisen dock under de förutsättningar som anges i tvångsmedelslagen rikta tvångsmedel mot ett obemannat fordon eller en obemannad farkost och teleuppgifterna om den.

8 a §. *Hanteringen av omhändertagna obemannade fordon och farkoster.* I den nya paragrafen föreskrivs det om hur obemannade fordon eller obemannade farkoster som har omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten ska hanteras. Enligt 1 mom. ska ett obemannat fordon eller en obemannad farkost överlämnas till dess rätta ägare, om ägaren är känd. En del obemannade fordon och farkoster ska registreras, och det är lätt att nå ägaren till sådana. Hittegodslagen (778/1988) tillämpas inte på fordon och luftfartyg som ska registreras. Om ett obemannat fordon eller en obemannad farkost som omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten trots allt omfattas av tillämpningsområdet för hittegodslagen och om det inte går att reda ut vem som är ägare, ska hittegodslagen iakttas vid hanteringen av fordonet eller farkosten.

Enligt 2 mom. ska ett obemannat fordon eller en obemannad farkost trots 1 mom. överlämnas till den behöriga myndighet som har laglig grund för att hantera fordonet eller farkosten. Brottspåföljdsmyndigheten ska således enligt behov vara i kontakt med exempelvis polisen, om det i samband med ett obemannat fordon eller en obemannad farkost finns misstanke om brott, såsom försök att transportera narkotika till fängelset. Den myndighet som är behörig i brottmålet ska besluta om den fortsatta hanteringen av fordonet eller farkosten med stöd av den lagstiftning som är tillämplig i ärendet.

9 §. *Förfarande och protokoll*. Till 4 mom. fogas enligt förslaget ett omnämnande av att protokoll ska föras över ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd. Närmare bestämmelser om vad som ska antecknas i protokollet utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 §. *Beslutanderätt*. Till 1 mom. fogas enligt förslaget en bestämmelse om att en tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter ska besluta om ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd. Situationer där det krävs ett ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd uppkommer ofta snabbt, och den föreslagna bestämmelsen innebär att i brådskande situationer kan även en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter besluta om saken.

18 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**

2 §. *Användning av fängsel.* Det föreslås att paragrafen kompletteras med en bestämmelse om möjligheten att begränsa en fånges rörelsefrihet med skydd som förhindrar spottning. Förutsättningarna för användningen föreslås vara desamma som förutsättningarna för användning av fängsel i övrigt. I praktiken ska skydd som förhindrar spottning kunna användas med stöd av 1 mom. 2 eller 3 punkten i situationer där en fånge som uppträder aggressivt försöker spotta på andra. Det handlar i typiska fall om situationer där en fånge redan är fängslad med handbojor men försöker fortsätta uppträda aggressivt genom att spotta.

Med stöd av 2 mom. ska skydd som förhindrar spottning få användas bara så länge det är nödvändigt.

Som skydd som förhindrar spottning kan användas antingen en huva eller ett förband som konstruerats för ändamålet och som dras eller fästs på fången. De redskap som används ska fastställas genom förordning av statsrådet. Redskapen ska vara sådana att de inte äventyrar den berörda personens hälsa eller hindrar hans eller hennes sinnesförnimmelser. De får endast förhindra att han eller hon spottar på andra. När skydd används gäller det alltid att se till att användningen inte medför fara för fångens hälsa.

19 kap. **Anmälningar och lämnande av upplysningar**

2 a §. *Anmälan om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.* Till kapitlet fogas enligt förslaget en ny bestämmelse om att Kommunikationsverket ska underrättas om ingripande i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd, om en sådan teknisk anordning som avses i 16 kap. 2 § 2 mom. har använts vid ingripandet. Kommunikationsverket ska bland annat främja den elektroniska kommunikationens funktion, störningsfrihet och trygghet, och därför bör det vara medvetet om verksamhet som eventuellt stör kommunikationen. Avsikten med skyldigheten att underrätta Kommunikationsverket är också att information om användningen av en teknisk anordning, enligt behov ska nå teleföretag som har i 33 och 34 kap. i lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation angivna skyldigheter i anknytning till hantering av störningar och anmälan om dem, även om användningen av en teknisk anordning i typiska fall inte medför att de blir skyldiga att vidta åtgärder.

1.2 Häktningslagen

11 kap. **Granskning av fängelselokaler och häktade**

2 a §. *Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.* Enligt den föreslagna paragrafen ska bestämmelserna om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd i 16 kap. i fängelselagen tillämpas också när det gäller fängelser som används som häkten och häktningsavdelningar. Med stöd av 13 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i häktningslagen ska man även i fängelser som används som häkten få använda maktmedel i samband med ingripande.

13 kap. **Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**

2 §. *Användning av fängsel.* Till paragrafen fogas enligt förslaget ett omnämnande av möjligheten att använda redskap som förhindrar spottning. Bestämmelsen motsvarar den ändring som föreslås i 18 kap. 2 § i fängelselagen.

1.3 Tvångsmedelslagen

2 kap. **Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest**

12 c §. *Avgörande om häktningsarrest.* Det föreslås att 2 mom. ändras så att domstolen ska underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om ett avgörande som gäller åläggande av häktningsarrest och om delgivning av avgörandet, om den som ålagts häktningsarrest inte har varit närvarande vid om domstolens sammanträde, också i det fallet att den som ålagts häktningsarrest inte är häktad i ett fängelse. Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om avgörandet och delgivningen i alla situationer, eftersom det är Brottspåföljdsmyndighetens uppgift att övervaka häktningsarresten. Brottspåföljdsmyndigheten ska således alltid underrättas om avgörandet och vid behov särskilt som delgivningen av det.

Det föreslås att 2 mom. ändras också så att omnämnandet av att efter den dag då avgörandet meddelas har den som ålagts häktningsarrest sju dygn på sig att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten slopas. En bestämmelse om skyldigheten att kontakta föreslås i 12 g §, som gäller allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest. Ändringen görs för att verkställigheten av samtliga alternativ till häktning, det vill säga reseförbud, förstärkt reseförbud och även häktningsarrest, ska inledas på ett samstämmigt sätt. Avtjänande av häktningsarrest och skyldigheterna inleds således inte från det att övervakningsanordningarna har installerats eller getts till den som ålagts häktningsarrest, utan från den dag då avgörandet meddelas.

Om den som ålagts häktningsarrest inte följer uppmaningen, får polisen enligt gällande 2 mom. gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse. Det föreslås att bestämmelsen upphävs och att det i 12 i §, som gäller överträdelse av skyldigheter, föreskrivs närmare om hur den som ålagts häktningsarrest ska kunna hämtas till en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för utredning av överträdelsen.

12 g §. *Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest.* Till paragrafen fogas enligt förslaget en bestämmelse om att den som ålagts häktningsarrest omedelbart ska kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att övervakningen av häktningsarresten ska kunna ordnas. Verkställigheten av häktningsarresten inleds omedelbart efter att avgörandet har meddelats när den som ålagts häktningsarrest har fått del av avgörandet. Den som ålagts häktningsarrest ska följaktligen omedelbart kontakta Brottspåföljdsmyndigheten. Han eller hon ska kontakta Brottspåföljdsmyndigheten senast inom 2–3 dagar efter delfåendet av avgörandet. Om inte den som ålagts häktningsarrest inom denna tid och efter att Brottspåföljdsmyndigheten försökt nå honom eller henne kontaktar Brottspåföljdsmyndigheten, ska Brottspåföljdsmyndigheten efterlysa honom eller henne enligt det efterlysningsförfarande som föreskrivs i den föreslagna 12 k §. Vid behov ska Brottspåföljdsmyndigheten ordna installationen av övervakningsanordningarna snabbare än så, eftersom verkställigheten av häktningsarresten inleds omedelbart efter domstolens avgörande, om den som ålagts häktningsarrest har fått del av avgörandet.

12 i §. *Överträdelse av skyldigheter*. I 1 mom. föreslås en bestämmelse om vem som ska ha behörighet att fatta beslut om att ge en varning med anledning av en lindrig överträdelse. Beslut om att ge en varning ska fattas av direktören för en byrå för samhällspåföljder vid Brottspåföljdsmyndigheten, eftersom byråerna för samhällspåföljder vid Brottspåföljdsmyndigheten svarar för verkställigheten av häktningsarrest. Dessutom föreslås ett nytt 5 mom. bli fogat till paragrafen. I momentet föreskrivs om ett hämtningsförfarande för utredning av överträdelsen, om den som ålagts häktningsarrest låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer. Bestämmelserna i 2, 3 och 4 mom. ändras inte.

12 k §. *Efterlysning*. I den nya paragrafen föreskrivs det om efterlysning av den som drar sig undan verkställigheten av häktningsarrest. Brottspåföljdsmyndigheten, som svarar för verkställigheten av häktningsarresten, ska få efterlysa den som ålagts häktningsarrest, om det finns misstankar om att han eller hon drar sig undan verkställigheten. Beslut om efterlysning ska fattas av den verkställighetsansvarige eller av en sådan tjänsteman vid verkställighetsenheten som förordnats av verkställighetsdirektören. Bestämmelsen om efterlysning möjliggör gripande när den som ålagts häktningsarrest bryter mot bestämmelsen om skyldighet att kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att häktningsarresten ska kunna verkställas.

5 kap. **Reseförbud**

5 §. *Beslut om reseförbud.* Till paragrafen fogas enligt förslaget en bestämmelse om att domstolen ska delge den som meddelats förstärkt reseförbud beslutet om reseförbudet genom bevislig delgivning enligt 11 kap. i rättegångsbalken, om den som meddelats förstärkt reseförbud inte är närvarande vid domstolen när saken avgörs. Till paragrafen fogas enligt förslaget dessutom en bestämmelse om att Brottspåföljdsmyndigheten vid behov ska underrättas särskilt också om delgivningen av ett beslut om förstärkt reseförbud. För tydlighetens skull föreslås det att det till lagen fogas ett omnämnande av att inte bara Brottspåföljdsmyndigheten utan också polisen ska underrättas om beslutet. Polisen svarar för sin del för övervakningen av förstärkt reseförbud.

11 kap. **Särskilda bestämmelser**

4 §. *Närmare bestämmelser och föreskrifter.* Till 1 mom. 6 punkten fogas enligt förslaget en bestämmelse om bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om underrättande om åtgärder i anknytning till häktningsarrest. Förslaget är samstämmigt med 3 punkten, som gäller reseförbud och förstärkt reseförbud. Bestämmelsen gör det möjligt att genom förordning av statsrådet utfärda bestämmelser om underrättande mellan myndigheterna om åtgärder i anknytning till häktningsarrest.

1.4 Strafflagen

6 kap. **Om bestämmande av straff**

13 §. *Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten.* Paragrafen har ändrats genom lag 102/2018, då det togs in en bestämmelse om avräkning av förstärkt reseförbud eller häktningsarrest från ett fängelsestraff på viss tid. Samtidigt ändrades den mening som gällde tiden för frihetsberövande så att man stök kravet att frihetsberövandet ska ha varat oavbrutet i minst ett dygn för att det ska kunna avräknas. Eftersom den ändrade bestämmelsen ger rum för tolkning, föreslås det att den ursprungliga ordalydelsen återinförs till den del att domstolen ska avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövande som fullt avtjänat straff när gärningsmannen har varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Med stöd av de föreslagna ändrade bestämmelserna kommer närmare bestämmelser om upprättande av protokoll över ingripande i obemannade fordons och farkosters färd att utfärdas genom förordning av statsrådet. Statsrådets förordning kommer att innehålla preciserande bestämmelser om vilka uppgifter som ska antecknas i protokollet.

De föreslagna ändrade bestämmelserna möjliggör ett nytt slags ibruktagande av maktmedelsredskap och fängslen. Med stöd av 18 kap. 9 § i fängelselagen utfärdas närmare bestämmelser om maktmedelsredskap och fängslen genom förordning av statsrådet. Statsrådets förordning kommer att preciseras till den del det är fråga om vilka slags maktmedelsredskap som tas i bruk för att avvärja obemannade fordon och till den del det är fråga om vilka slags redskap för att förhindra spottning som tas i bruk.

3 Ikraftträdande

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Utgångspunkter för bedömningen

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag och ska lag noggrant iakttas i all offentlig verksamhet (se GrUU 51/2006 rd, s. 2). Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter utfärdas genom lag. Utgångspunkten är att den som utövar offentlig makt alltid ska ha en behörighetsgrund som i sista hand återgår på en av riksdagen stiftad lag (RP 1/1998 rd, s. 76).

Den behörighet att ingripa i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd på ett fängelseområde eller ovanför det som i denna proposition föreslås för Brottspåföljdsmyndigheten är av betydelse för flera olika grundläggande fri- och rättigheter. För det första innebär den föreslagna behörigheten möjlighet att ingripa i egendomsskyddet. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandepraxis gällande egendomsskydd konstaterat bland annat att om en person i princip har rätt att inneha ett föremål eller ämne, innebär det ett mindre intrång i egendomsskyddet att föremålet eller ämnet tas ifrån honom eller henne, om det är fråga om en tillfällig inskränkning i rätten att använda egendom och det med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna finns ett tungt vägande skäl till det (exempelvis GrUU 30/2010 rd och GrUU 43/2010 rd).

För det andra är förslaget av betydelse med tanke på skyddet för privatlivet som är tryggat enligt 10 § i grundlagen till den del som befogenheterna kan utövas med hjälp av en sådan teknisk anordning som kan påverka radiokommunikation och signaler. Obemannade luftfartyg och modellflygplan styrs med elektromagnetiska radiovågor. Flygrutten kan också ha programmerats in på förhand, men anordningen kan ändå sända signaler medan den flyger. Enligt 10 § 2 mom. i grundlagen är brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden okränkbar. Enligt 3 mom. kan genom lag bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga bland annat vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden. Utgångspunkten för regleringen är att myndigheter eller utomstående inte godtyckligt eller grundlöst ska kunna ingripa i någons privatliv. Grundlagsutskottet har ansett att exempelvis reglering av myndigheternas rätt att få uppgifter om var en person befinner sig eller om positionen för personens mobilteleapparat är av betydelse med tanke på 10 § i grundlagen (exempelvis GrUU 53/2005 rd, GrUU 11/2005 rd, GrUU 9/2004 rd, GrUU 36/2002 rd och GrUU 24/2001 rd). Lokalisering av en persons mobilteleapparat har ansetts vara av betydelse även med tanke på rörelsefriheten (exempelvis GrUU 11/2005 rd, GrUU 9/2004 rd och GrUU 36/2002 rd). Användning av en teknisk anordning som stör en radiosignal kan innebära intrång i skyddet för privatlivet och i skyddet för förtroliga meddelanden.

Användning av skydd som förhindrar spottning innebär i sin tur intrång i fångens personliga integritet, som är skyddad enligt 7 § i grundlagen. Grundlagsutskottet har analyserat liknande bestämmelsers förhållande till den personliga integriteten bland annat visavi fängelselagens bestämmelser om användning av fängsel (GrUU 20/2005 rd) och observationsoveraller (GrUU 34/2014 rd).

När befogenheterna utövas ska det enligt förslaget också vara möjligt att använda maktmedel under de förutsättningar som för närvarande anges i 18 kap. 6 § i fängelselagen.

Eftersom propositionen innebär inskränkningar i flera grundläggande fri- och rättigheter bör den föreslagna regleringen bedömas med tanke på förutsättningarna för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd). Allmänna förutsättningar för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna är att det ska föreskrivas om begränsningarna i lag, att begränsningarna ska vara noggrant avgränsade och exakta, att begränsningarna ska vara acceptabla, att det inte görs inskränkningar i det centrala området av en grund-

läggande fri- eller rättighet, att begränsningarna är proportionerliga, att rättsskyddet är adekvat och att begränsningarna är förenliga med Finlands internationella människorättsförpliktelser. I det följande analyseras de föreslagna bestämmelserna med tanke på detta.

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

I de föreslagna bestämmelserna föreskrivs det på lagnivå om när Brottspåföljdsmyndigheten ska kunna ingripa i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd. I bestämmelserna anges exakta förutsättningar för när Brottspåföljdsmyndigheten ska få utöva den föreskrivna behörigheten. Utövandet av behörigheten ska grunda sig på att ett obemannat fordon eller en obemannad farkost olovligen kommer in på ett fängelseområde eller in i luftrummet ovanför det. Utövandet av behörigheten är således avgränsat till fängelseområdet och luftrummet ovanför det. För fängelseområden har det föreskrivits om begränsning av trafik och vistelse vilken gäller för personer som olovligen rör sig på ett fängelseområde. Det är motiverat att det ska gå att ingripa också i olovlig trafik med obemannade fordon och farkoster. Olovlig trafik på ett fängelseområde eller ovanför det utgör i princip en risk för ordningen och säkerheten i fängelset. Också av den orsaken är den föreslagna tröskeln för ingripande motiverad.

Tröskeln för att vid ett ingripande använda maktmedel eller en teknisk anordning som påverkar radiosignalen föreslås vara högre. Det föreslås särskilda lagbestämmelser om förutsättningarna för användning av en teknisk anordning för att ingripa i radiokommunikation. Till denna del ska en anordning få användas om det är försvarligt med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Förutsättningarna motsvarar i hög grad de gällande förutsättningarna för användning av maktmedel. Om maktmedel används för ett ingripande, ska 18 kap. 6 § i fängelselagen och de förutsättningar som anges i den paragrafen tillämpas. Som maktmedelsredskap kan användas sådana redskap som fastställts som lämpliga i statsrådets förordning om fängelse. Den föreslagna regleringen uppfyller de krav på exakthet och noggrann avgränsning som krävs när det gäller begränsningar.

Avsikten är att befogenheterna ska utövas framför allt för att förhindra att otillåtna ämnen och föremål, såsom narkotika eller vapen, transporteras till fängelset. Syftet med regleringen är alltså i hög grad detsamma som för flera befogenheter som för närvarande anges i fängelselagen, såsom säkerhetskontroll, kroppsvisitation eller observation i isolering, vilka utifrån de ställningstaganden av grundlagsutskottet som nämns ovan har ansetts vara acceptabla med tanke på upprätthållandet av fängelsesäkerheten. Brottspåföljdsmyndighetens nuvarande behörighetsbestämmelser ger inte tillräcklig behörighet att ingripa i sådan olovlig verksamhet som ny teknologi möjliggör. Upprätthållande av ordningen och säkerheten i fängelset kan anses vara en godtagbar grund för att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd, i synnerhet när det är fråga om ett relativt litet intrång i egendomsskyddet och skyddet för kommunikation.

När befogenheternas proportionalitet bedöms bör avseende fästas vid att tryggande av allmän ordning har angetts som en uppgift för polisen. Även i polislagen föreslås som bäst motsvarande bestämmelser om ingripande i obemannade luftfartygs färd, och i polislagen föreskrivs det redan nu om stoppande av fordon.

Grundlagsutskottet har ansett att det normalt har krävts särskilda grunder för att uppgifter och befogenheter som hör till polisen anvisas andra myndigheter (GrUU 67/2016 rd). Grundlagsutskottet har i tidigare utlåtanden påpekat att ett lagfäst bemyndigande för en annan myndighet än polisen att göra intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna bör bedömas med tanke på

det nödvändighetskrav som ingår i förutsättningarna (exempelvis GrUU 10/2016 rd, GrUU 49/2014 rd, GrUU 37/2002 rd och GrUU 2/1996 rd).

Så som konstaterats ovan hänför sig den behörighet som föreslås för Brottspåföljdsmyndigheten till upprätthållande av ordningen och säkerheten i fängelset, vilket primärt har föreskrivits som en uppgift för Brottspåföljdsmyndigheten. Det är därför nödvändigt att Brottspåföljdsmyndigheten är behörig att ingripa i obemannade fordons och farkosters färd på ett fängelseområde eller ovanför området. Det är omöjligt att enbart med polisens befogenheter ingripa i enskilda fall där en verksamhet hotar fängelsesäkerheten, eftersom det måste gå att ingripa omedelbart.

Ett ingripande mot ett obemannat fordon eller en obemannad farkost föreslås villkoras av att fordonet olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför det. Maktmedel eller en teknisk anordning ska kunna användas när särskilt angivna villkor är uppfyllda. Det föreskrivs således en förhållandevis hög tröskel för att ingripa. Ingripandet ska i regel ske med metoder som inte skadar fordonet eller farkosten. Rätten till skadestånd för ägaren till fordonet eller farkosten bestäms enligt skadeståndslagen.

I lagen föreslås en särskild bestämmelse om myndighetens skyldighet att återlämna fordonet eller farkosten till ägaren i situationer där ärendet inte överförs till polisundersökning exempelvis på grund av en misstanke om brott. På så vis blir olägenheten för egendomsskyddet obetydlig. I framtiden blir det också möjligt att reglera trafiken med obemannade fordon och farkoster så att fordonen eller farkosterna inte av misstag rör sig på ett fängelseområde eller ovanför det.

När det gäller bedömning av om användningen av en teknisk anordning som ingriper i radiokommunikation är proportionerlig bör det påpekas att radiokommunikationen mellan ett obemannat fordon eller en obemannad farkost och dess fjärrstyrningsanordning oftast inte innehåller förmedlingsuppgifter som kan kopplas till en fysisk person. Om en anordning inte styrs med en styranordning som kan kopplas till en person, till exempel med en mobiltelefon eller en dator, är det omöjligt att med hjälp av radiokommunikationen klarlägga vem som äger eller använder fjärrstyrningsanordningen. För detta behövs det andra åtgärder genom sinnesförnimmelser eller på teknisk väg. Att utreda identiteten genom en kombination av uppgifterna om radiokommunikationen och andra åtgärder är inte heller ett vattentätt sätt.

Om ett obemannat fordon eller en obemannad farkost styrs med hjälp av en mobiltelefon, en dator eller någon annan teleterminalutrustning som kan kopplas till en fysisk person, innefattar behandlingen av radiokommunikationen och förmedlingsuppgifterna oundvikligen uppgifter som gör det möjligt att identifiera personen.

Intrånget i skyddet för privatlivet eller skyddet för förtroliga meddelanden blir följaktligen ringa. Avsikten är inte att ingripa i själva innehållet i kommunikationen, utan kommunikationen ska behandlas enbart för användning av en teknisk anordning. I förslaget föreskrivs det särskilt om skyldigheten att utplåna uppgifterna om kommunikationen omedelbart, om inte något annat följer av bestämmelserna i förundersökningslagen eller tvångsmedelslagen, exempelvis med anledning av misstanke om brott.

Frågan om det ingripande i radiokommunikation som användningen av en teknisk anordning medför har också bedömts av grundlagsutskottet i samband med regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av gränsbevakningslagen och utlänningslagen och till vissa lagar som har samband med dem (RP 201/2017 rd). Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning (GrUU 6/2018rd).

Mot bakgrund av vad som anförts ovan är de föreslagna bestämmelser som berättigar till att ingripa mot obemannade fordon och farkoster proportionerliga i förhållande till ingripandets omfattning och målet att upprätthålla ordningen och säkerheten i fängelset. Regleringen ingriper inte heller i det centralaste området för de grundläggande fri- och rättigheterna på ett sådant sätt att det skulle kunna anses vara problematiskt.

Rättsskyddsarrangemangen för ingripande i användningen av obemannade fordon och farkoster motsvarar andra säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel. Om ingripandet mot ett fordon eller en farkost skadar fordonet eller farkosten, ska ägaren ha möjlighet att kräva skadestånd med stöd av skadeståndslagen.

Förslaget är också förenligt med människorättsförpliktelser som är bindande för Finland.

Användning av skydd som förhindrar spottning

När det gäller användning av skydd som förhindrar spottning föreslås det att den nuvarande lagbestämmelsen om användning av fängsel kompletteras med ett omnämnande som innebär att redskap som förhindrar spottning ska kunna användas under samma förutsättningar som andra redskap som begränsar personens rörelsefrihet. Förslaget uppfyller således kraven på att lagbestämmelser ska vara exakta och noggrant avgränsade, eftersom användningen av redskapet anges i lag och förutsättningarna för att använda spottskyddsredskap motsvarar de förutsättningar för användning av fängsel som för närvarande anges i 18 kap. 2 § i fängelselagen. Grundlagsutskottet har godkänt innehållet i den bestämmelsen i sitt utlåtande GrUU 20/2005 rd.

Det finns ett godtagbart skäl till förslaget, eftersom avsikten är att skydd som förhindrar spottning ska förhindra verksamhet som äventyrar hälsan och den fysiska integriteten för Brottspåföljdsmyndighetens personal eller andra fångar. Brottspåföljdsmyndighetens personal och andra fångar måste kunna skyddas mot att en aggressiv fånge spottar på dem; på samma sätt som de skyddas mot andra former av aggressivt beteende. Spottning kan utgöra en hälsorisk för de anställda, eftersom en stor del av fångarna bär på smittsamma sjukdomar som sprids via saliv. Användningen av redskap som lämpar sig för att förhindra spottning kan således anses vara en acceptabel inskränkning av fångens personliga integritet.

Som en jämförelse kan påpekas att med grundlagsutskottets medverkan har i lagstiftningen som motsvarande redskap som ingriper i den personliga integriteten godkänts handbojor, knippförband av plast, midjefängsel, bältessäng och observationsoveraller.

Enligt bestämmelserna villkoras användningen av redskapen bland annat av att det är nödvändigt att använda dem, att de används en begränsad tid och i vissa situationer att en läkare underrättas om användningen. Om redskap som förhindrar spottning används inom dessa gränser kan användningen anses vara proportionerlig.

Skyddsredskap som förhindrar spottning placeras på personens huvud eller ansikte. Använda på rätt sätt hindrar redskapen ingenting annat än saliven från att nå utanför huvan eller förbandet. Redskapen påverkar inte i någon väsentlig grad personens rörelseförmåga eller hans eller hennes möjlighet att se, höra, prata eller andas. Under övervakning och rätt använda medför redskapen inte någon fara för personens hälsa. Användning av spottskyddsredskap innebär således inte något intrång i de centrala områdena av den personliga integriteten.

Rättsskyddsarrangemangen vid användningen av skydd som förhindrar spottning motsvarar de som gäller i samband med andra säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel.

Förslaget är också förenligt med människorättsförpliktelser som är bindande för Finland.

På de grunder som anförts ovan anser regeringen att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i fängelselagen (767/2005) 16 kap. 9 § 4 mom. och 10 § 1 mom. samt 18 kap. 2 § 1 mom., av dem 16 kap. 9 § 4 mom. sådant det lyder i lag 735/2011 och 16 kap. 10 § 1 mom. sådant det lyder i lag 393/2015, och

fogas till 16 kap. nya 2 a och 8 a § och till 19 kap. en ny 2 a § som följer:

16 kap.

Granskning av fängelselokaler och fångar

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.

Brottspåföljdsmyndigheten får i de situationer som avses i 1 mom. använda en teknisk anordning som inverkar på det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens färd. Den tekniska anordningen får inte orsaka mer än ringa störningar i radiokommunikation eller annan kommunikation eller för ett allmänt kommunikationsnät. En anordning får användas om det är försvarligt med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen. Anordningen får användas endast så länge det är nödvändigt för att utföra åtgärden. Anordningen får användas endast av en tjänsteman som fått lämplig utbildning för detta.

Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att behandla radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter som har samband med användningen av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost, i syfte att ingripa i det obemannade fordonets eller farkostens färd, för att identifiera fordonet eller farkosten eller en del i dess helhetssystem och för att fastställa dess position. Uppgifter om radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter ska utplånas utan dröjsmål efter åtgärden, om inte något annat föreskrivs i lag.

8 a §

Hanteringen av omhändertagna obemannade fordon och farkoster

Ett obemannat fordon eller en obemannad farkost som har omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten ska återlämnas till fordonets eller farkostens ägare, om ägaren är känd.

Brottspåföljdsmyndigheten kan trots 1 mom. överlämna fordonet eller farkosten till den behöriga myndigheten som har laglig grund för att hantera fordonet eller farkosten.

9 §

Förfarande och protokoll

— —

Protokoll, vars närmare innehåll anges genom förordning av statsrådet, ska föras över ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och specialgranskning. Observationer om berusning och genomförande av säkerhetskontroll under transport ska antecknas på en blankett enligt ett formulär som fastställts av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

10 §

Beslutanderätt

En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om säkerhetskontroll av en fånge. En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd, om kroppsvisitation av en fånge och om kontroll av drogfrihet.

— —

18 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

En fånges omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, skydd som förhindrar spottning eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att

1) förhindra rymning under transport,

2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom,

3) avvärja överhängande risk för våld, eller

4) säkerställa kroppsbesiktning.

— —

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 a §

Anmälan om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Kommunikationsverket ska underrättas om sådant ingripande i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd som skett med en i 16 kap. 2 a § avsedd teknisk anordning.

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

2.

Lag

om ändring av häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 13 kap. 2 § 1 mom. och
fogas till 11 kap. en ny 2 a § som följer:

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

2 a §

Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som i 16 kap. 2 a, 8 a, 9 och 10 § i fängelselagen föreskrivs om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.

13 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

2 §

Användning av fängsel

En häktads omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, skydd som förhindrar spottning eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att
1) förhindra rymning under transport,
2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom,
3) avvärja överhängande risk för våld, eller
4) säkerställa kroppsbesiktning.

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

3.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 2 kap. 12 c § 2 mom., 12 g § 1 mom. 1 punkten och 12 i §, 5 kap. 5 § 3 och 4 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 6 punkten, sådana de lyder i lag 101/2018, samt

fogas till 2 kap. en ny 12 k § som följer:

2 kap.

Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest

12 c §

Avgörande om häktningsarrest

— —

Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om ett avgörande som gäller åläggande av häktningsarrest och om delgivningen av avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska domstolen delge avgörandet om häktningsarrest med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.

— —

12 g §

Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest

Den som ålagts häktningsarrest ska

1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningsarrest och omedelbart kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att övervakningen av häktningsarresten ska kunna ordnas,

— —

12 i §

Överträdelse av skyldigheter

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning. Beslut om att ge en skriftlig varning fattas av direktören för byrån för samhällspåföljder.

Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningsarrest får anhållas och häktas, om han eller hon

i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningsarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningsarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningsarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningsärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningsarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningsarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

Om den som ålagts häktningsarrest låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer, kan han eller hon hämtas till ett möte som Brottspåföljdsmyndigheten bestämt för att reda ut överträdelsen. Polisen ska ge handräckning vid hämtningen. Beslut om hämtning fattas av en anhållningsberättigad polisman på begäran av Brottspåföljdsmyndigheten. Den som enligt beslutet ska hämtas får gripas och tas i förvar tidigast sex timmar före mötet.

12 k §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa den som ålagts häktningsarrest för verkställighet av häktningsarresten, om den som ålagts häktningsarrest drar sig undan verkställigheten.

Beslut om efterlysning av den som ålagts häktningsarrest och om återkallande av efterlysning fattas av den verkställighetsansvarige enligt fängelselagen (767/2005) eller av en sådan tjänsteman vid verkställighetsenheten som förordnats av verkställighetsdirektören.

5 kap.

Reseförbud

5 §

Beslut om reseförbud

— —

Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett. Om den som meddelats förstärkt reseförbud är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när beslutet om förstärkt reseförbud meddelas, ska domstolen delge beslutet om förstärkt reseförbud med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.

Brottspåföljdsmyndigheten och polisen ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud och om delgivningen av beslutet.

11 kap.

Särskilda bestämmelser

4 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om

— —

6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest samt underrättelser om åtgärder i anknytning till häktningsarrest,

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

4.

Lag

om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap.13 § 1 mom., sådant det lyder i lag 102/2018, som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten oavbrutet i minst ett dygn, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningsarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten började och upphörde ska anges i domen.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20.

———

Helsingfors den 8 november 2018

Statsminister

Juha Sipilä

Justitieminister Antti Häkkänen

Bilagor
Parallelltext

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 16 kap. 9 § 4 mom. och 10 § 1 mom. samt 18 kap. 2 § 1 mom., av dem 16 kap. 9 § 4 mom. sådant det lyder i lag 735/2011 och 16 kap. 10 § 1 mom. sådant det lyder i lag 393/2015, och
fogas till 16 kap. nya 2 a och 8 a § och till 19 kap. en ny 2 a § som följer:

Gällande lag	*Föreslagen lydelse*
16 kap.	16 kap.
Granskning av fängelselokaler och fångar	**Granskning av fängelselokaler och fångar**
	2 a §
	Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd
	Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att tillfälligt omhänderta ett obemannat fordon eller en obemannad farkost eller hindra dess användning eller annars ingripa i dess färd, om fordonet eller farkosten olovligen kommer in på fängelseområdet eller in i luftrummet ovanför området.
	Brottspåföljdsmyndigheten får i de situationer som avses i 1 mom. använda en teknisk anordning som inverkar på det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens färd. Den tekniska anordningen får inte orsaka mer än ringa störningar i radiokommunikation eller annan kommunikation eller för ett allmänt kommunikationsnät. En anordning får användas om det är försvarligt med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farlig det obemannade fordonets eller den obemannade farkostens verksamhet är, vilka resurser som står till förfogande samt med hänsyn till övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av

situationen. Anordningen får användas endast så länge det är nödvändigt för att utföra åtgärden. Anordningen får användas endast av en tjänsteman som fått lämplig utbildning för detta.

Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att behandla radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter som har samband med användningen av ett obemannat fordon eller en obemannad farkost, i syfte att ingripa i det obemannade fordonets eller farkostens färd, för att identifiera fordonet eller farkosten eller en del i dess helhetssystem och för att fastställa dess position. Uppgifter om radiokommunikation, förmedlingsuppgifter och lokaliseringsuppgifter ska utplånas utan dröjsmål efter åtgärden, om inte något annat föreskrivs i lag.

8 a §

Hanteringen av omhändertagna obemannade fordon och farkoster

Ett obemannat fordon eller en obemannad farkost som har omhändertagits av Brottspåföljdsmyndigheten ska återlämnas till fordonets eller farkostens ägare, om ägaren är känd.

Brottspåföljdsmyndigheten kan trots 1 mom. överlämna fordonet eller farkosten till den behöriga myndigheten som har laglig grund för att hantera fordonet eller farkosten.

9 §

Förfarande och protokoll

— — — — — — — — — — — — — — — —

Protokoll, vars närmare innehåll anges genom förordning av statsrådet, ska föras över kroppsvisitation, kroppsbesiktning och specialgranskning. Observationer om berusning och genomförande av säkerhetskontroll under transport ska antecknas på en blankett

9 §

Förfarande och protokoll

— — — — — — — — — — — — — — — —

Protokoll, vars närmare innehåll anges genom förordning av statsrådet, ska föras över *ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och specialgranskning. Observationer om berusning och

enligt ett formulär som fastställts av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.	genomförande av säkerhetskontroll under transport ska antecknas på en blankett enligt ett formulär som fastställts av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.
10 §	10 §
Beslutanderätt	*Beslutanderätt*
En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om säkerhetskontroll av en fånge. En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om kroppsvisitation av en fånge och om kontroll av drogfrihet.	En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar om säkerhetskontroll av en fånge. En tjänsteman i chefsuppgifter inom styrning eller övervakning eller, om saken inte tål uppskov, en tjänsteman som utför styrnings- eller övervakningsuppgifter beslutar *om ingripande i obemannade fordons eller farkosters färd*, om kroppsvisitation av en fånge och om kontroll av drogfrihet.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
18 kap.	18 kap.
Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel	**Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**
2 §	2 §
Användning av fängsel	*Användning av fängsel*
En fånges omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, 3) avvärja överhängande risk för våld, eller 4) säkerställa kroppsbesiktning.	En fånges omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, *skydd som förhindrar spottning eller* andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, 3) avvärja överhängande risk för våld, eller 4) säkerställa kroppsbesiktning.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

19 kap.

Anmälningar och lämnande av upplysningar

2 a §

Anmälan om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd

Kommunikationsverket ska underrättas om sådant ingripande i ett obemannat fordons eller en obemannad farkosts färd som skett med en i 16 kap. 2 a § avsedd teknisk anordning.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 13 kap. 2 § 1 mom. och
fogas till 11 kap. en ny 2 a § som följer:

Gällande lag	*Föreslagen lydelse*
	11 kap.
	Granskning av fängelselokaler och häktade
	2 a §
	Ingripande i obemannade fordons och farkosters färd
	Vid verkställighet av häktning tillämpas vad som i 16 kap. 2 a, 8 a, 9 och 10 § i fängelselagen föreskrivs om ingripande i obemannade fordons och farkosters färd.
13 kap.	13 kap.
Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel	**Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel**
2 §	2 §
Användning av fängsel	*Användning av fängsel*
En häktads omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, 3) avvärja överhängande risk för våld,	En häktads omedelbara rörelsefrihet får begränsas med handbojor, knippförband av plast, *skydd som förhindrar spottning* eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra den häktades eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom,

eller
4) säkerställa kroppsbesiktning.
— — — — — — — — — — — — — — —

3) avvärja överhängande risk för våld, eller
4) säkerställa kroppsbesiktning.
— — — — — — — — — — — — — — —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 2 kap. 12 c § 2 mom., 12 g § 1 mom. 1 punkten och 12 i §, 5 kap. 5 § 3 och 4 mom. samt 11 kap. 4 § 1 mom. 6 punkten, sådana de lyder i lag 101/2018, samt

fogas till 2 kap. en ny 12 k § som följer:

Gällande lag	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	2 kap.
Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest	**Gripande, anhållande, häktning och häktningsarrest**
12 c §	12 c §
Avgörande om häktningsarrest	*Avgörande om häktningsarrest*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Om den som ålagts häktningsarrest är häktad, ska det fängelse där den som ålagts häktningsarrest är placerad underrättas om avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot, ska domstolen ålägga honom eller henne att inom sju dygn från den dag då avgörandet meddelades kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för verkställande av häktningsarresten. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska avgörandet om häktningsarrest och uppmaningen i anslutning till den att inom sju dygn kontakta Brottspåföljdsmyndigheten delges med iakttagande av bevisliga delgivningssätt enligt 11 kap. i rättegångsbalken. Om den som ålagts häktningsarrest inte följer uppmaningen, får polisen gripa honom eller henne för att förpassa honom eller henne till fängelse.	*Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om ett avgörande som gäller åläggande av häktningsarrest och om delgivningen av avgörandet. Om den som ålagts häktningsarrest är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när avgörandet om häktningsarrest meddelas, ska domstolen delge avgörandet om häktningsarrest med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

12 g §	12 g §
Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest	*Allmänna skyldigheter för den som ålagts häktningsarrest*
Den som ålagts häktningsarrest ska 1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningsarrest,	Den som ålagts häktningsarrest ska 1) iaktta de skyldigheter som anges i domstolens avgörande om häktningsarrest *och omedelbart kontakta Brottspåföljdsmyndigheten för att övervakningen av häktningsarresten ska kunna ordnas,*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
12 i §	12 i §
Överträdelse av skyldigheter	*Överträdelse av skyldigheter*
Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning.	Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest lindrigt men utan i 12 h § 2 mom. avsett skäl har brutit mot de skyldigheter som han eller hon blivit ålagd att fullgöra, ger Brottspåföljdsmyndigheten honom eller henne en skriftlig varning. *Beslut om att ge en skriftlig varning fattas av direktören för byrån för samhällspåföljder.*
Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningsarrest får anhållas och häktas, om han eller hon i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningsarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningsarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela åklagaren de uppgifter om avtjänande av	Om Brottspåföljdsmyndigheten utifrån sin utredning konstaterar att den som ålagts häktningsarrest trots en skriftlig varning eller annars grovt har brutit mot de skyldigheter han eller hon ålagts att fullgöra eller om han eller hon fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta polisen och åklagaren om saken. Den som ålagts häktningsarrest får anhållas och häktas, om han eller hon i andra fall än de som avses i 1 mom. bryter mot de skyldigheter som han eller hon ålagts att fullgöra eller fortsätter sin brottsliga verksamhet, flyr eller börjar förbereda flykt. I tiden för avtjänande av häktningsarrest inräknas inte tiden från början av det dygn då överträdelsen av skyldigheter skedde, den som ålagts häktningsarrest fortsatte sin brottsliga verksamhet eller flydde. Brottspåföljdsmyndigheten ska meddela

häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningsarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningsärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningsarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningsarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

åklagaren de uppgifter om avtjänande av häktningsarrest som behövs vid domstolsbehandlingen. Om ett ovillkorligt fängelsestraff som den som ålagts häktningsarrest dömts till redan har blivit verkställbart, får det genast verkställas.

Häktningsärenden och ärenden som gäller överträdelse av skyldigheter handläggs av tingsrätten. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. Ärendet får avgöras även om den som ålagts häktningsarrest är frånvarande.

Brottspåföljdsmyndigheten ska ge den som ålagts häktningsarrest tillfälle att bli hörd i samband med att den gör i 1 och 2 mom. avsedd utredning.

Om den som ålagts häktningsarrest låter bli att stå i kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som myndigheten bestämmer, kan han eller hon hämtas till ett möte som Brottspåföljdsmyndigheten bestämt för att reda ut överträdelsen. Polisen ska ge handräckning vid hämtningen. Beslut om hämtning fattas av en anhållningsberättigad polisman på begäran av Brottspåföljdsmyndigheten. Den som enligt beslutet ska hämtas får gripas och tas i förvar tidigast sex timmar före mötet.

12 k §

Efterlysning

Brottspåföljdsmyndigheten får efterlysa den som ålagts häktningsarrest för verkställighet av häktningsarresten, om den som ålagts häktningsarrest drar sig undan verkställigheten.

Beslut om efterlysning av den som ålagts häktningsarrest och om återkallande av efterlysning fattas av den verkställighetsansvarige enligt fängelselagen (767/2005) eller av en sådan tjänsteman vid verkställighetsenheten som förordnats av verkställighetsdirektören.

5 kap.	5 kap.
Reseförbud	**Reseförbud**
5 §	5 §
Beslut om reseförbud	*Beslut om reseförbud*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett.	Den som meddelas reseförbud ska ges en kopia av beslutet. Om han eller hon inte är närvarande när beslutet meddelas eller om en kopia av beslutet annars inte kan ges till honom eller henne vid den tidpunkten, får kopian postas under den adress som han eller hon har uppgett. *Om den som meddelats förstärkt reseförbud är på fri fot och han eller hon inte är närvarande när beslutet om förstärkt reseförbud meddelas, ska domstolen delge beslutet om förstärkt reseförbud med iakttagande av något av de bevisliga delgivningssätt som avses i 11 kap. i rättegångsbalken.*
Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud.	Brottspåföljdsmyndigheten *och polisen* ska utan dröjsmål underrättas om ett beslut om förstärkt reseförbud och om delgivningen av beslutet.
11 kap.	11 kap.
Särskilda bestämmelser	**Särskilda bestämmelser**
4 §	4 §
Närmare bestämmelser och föreskrifter	*Närmare bestämmelser och föreskrifter*
Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om	Genom förordning av statsrådet får närmare bestämmelser utfärdas om
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest,	6) upprättande och behandling av och innehållet i de handlingar som hänför sig till häktningsarrest *samt underrättelser om åtgärder i anknytning till häktningsarrest,*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 6 kap. 13 § i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 6 kap.13 § 1 mom., sådant det lyder i lag 102/2018, som följer:

Gällande lag	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	6 kap.
Om bestämmande av straff	**Om bestämmande av straff**
13 §	13 §
Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten	*Avräkning av tiden för frihetsberövande och tiden för begränsning av friheten*
Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningsarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten började och upphörde ska anges i domen.	Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har varit berövad friheten *oavbrutet i minst ett dygn*, ska domstolen avräkna tiden för frihetsberövandet från straffet eller anse frihetsberövandet som fullt avtjänat straff. Om någon döms till ett fängelsestraff på viss tid för en gärning på grund av vilken gärningsmannen har ålagts förstärkt reseförbud eller häktningsarrest som varar oavbrutet i minst två dygn, ska domstolen avräkna tiden för begränsningen av friheten från straffet så att ett förstärkt reseförbud eller en häktningsarrest i två dygn motsvarar en dag fängelse eller anse begränsningen av friheten som fullt avtjänat straff. Om antalet dagar som ska avräknas inte är delbart med två, avräknas inte den dag som blir över. Tiden för frihetsberövandet och tiden för begränsning av friheten räknas i dagar. De dagar när frihetsberövandena, det förstärkta reseförbudet och häktningsarresten började och upphörde ska anges i domen.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20.